י. ד. ברקוביץ

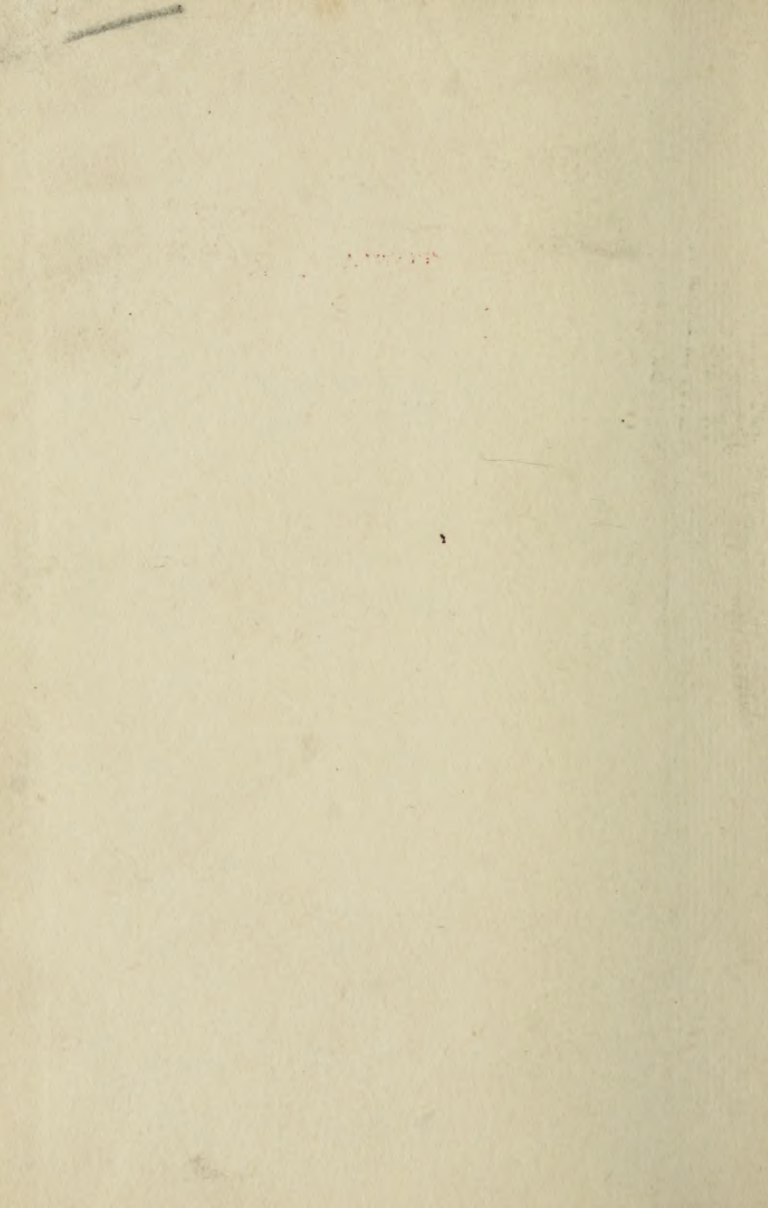
ספורים

PJ
5053
B38A15
1919

Berkowitz, Isaac Dob
Sipurim

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

י. ד. ברקוביץ

ספורים

הוצאת „קדימה"

ניו־יורק
תרע"ט

Copyright, 1919
Kadimah Publishing Association, Inc.

מוקדם לטיסי.

כלי־זכוכית

כְּלֵי־זְכוּכִית

הדוקטור פייטלסון, רופא בעיירה קטנה, בחור שכבר הגיע לשנות בינה, ישב בחדר־משכבו כנגד האספקלריה וקשר לצוארו את העניבה הכחולה החדשה, שקנה אותה זה היום, ובשעת־מעשה העלה בזכרונו את האניקדוטה בדבר כלי־זכוכית, ששמע אותה זה־עתה מפי היהודי החנוני בעת קנית עניבה זו. אניקדוטה יפה ספר לו אותו החנוני. מעשה ביהודי עני שהיה נוסע בעגלת מסילת־הברזל וכרטיס־הנסיעה אין לו. מה עשה היהודי? נמלך ונכנס בראשו ורובו לתוך תיבה אחת ריקה, שעל גבה נמצא כתוב מפורש באותיות גדולות מאירות־עינים: „לאט לכם — כלי־זכוכית!“ כשעבר הקונדוקטור בעגלה להשמיע על הכרטיסים וראה את התיבה, עמד עליה ברגלו לדחפה. צוח היהודי מתוך התיבה: „לאט לך!“ שאל הקונדוקטור: „מי כאן?“ ענה היהודי: „אנחנו כאן!“ שאל הקונדוק־טור: „מי ומי אתם?“ ענה היהודי: „אנחנו, כלי־זכוכית“...

אותה שעה שעת הערב היתה, שעת דממה ומנוחה

והרחבת־הדעת. לכבוד העניבה החדשה ולכבוד האניק־דוטה היפה על־דבר כלי־הזכוכית הכין הדוקטור את עצמו לסור בערב הזה לבית משפחת ברונשטיין ולבלות שם שעות אחדות להנאתו. הבית הזה של משפחת ברונ־שטיין חנו היה על יושביו ואיזה קסם צפון בו, שמשך אליו את הדוקטור פייטלסון בימים האחרונים יותר משאר הבתים שבעיר. הגברת ברונשטיין, אשה רבת־חן וטובת־טעם, מקבלת אותו בסבר פנים יפות, מסבה אתו לשלחן ומוזגת לו תמיד כוס ראשונה מן המיחם, ובשעה זו היא מלבבת אותו בשתי עיניה השחורות והלאות ומבטת עליו הבטה חמה זו, שיש בה הרבה מחנינת אם והבטחה רבה לעתיד לבוא, עד שהדוקטור מסמיק כולו מרוב רגשותיו בו. ומאניה, הבת הבכירה לבית ברונשטיין, מאניה זו, זקופת־קומה ויפה ולבושת־שחורים, פורשת בכל ערב לקרן־זוית ויושבת יחידית על־גבי הספה, והיא בודדה ומובדלת מכל בני־הבית, ודרכה נפלאה והליכותיה נפלאות. פעמים ראשה מוטל לה על הדופן הרך של הספה, מצחה הנאה חולם חלומות, עדנת עלומיה כעדנת בת־מלכה מתבודדת וקסם רב שפוך מסביב לה — ואז אין לו להדוקטור פייטלסון אלא להרהר ימים ולילות ולקוות לעת, שיגיע פרקו ורשות תנתן לו, וכבן־חורין גמור יקרב אל פנת־פלאים זו, וכבן־חורין גמור ישב על ספה רכה זו ובשתי ידיו יחבק את הכתפים הצעירות והעדינות הללו, אשר עדיין לא נגעה בהן יד איש מעולם.

כשגמר הדוקטור לטפל בעניבתו, עמד כלפי האספקלריה והתחיל עושה כונים לעומתה, מסביר פניו, מחנכם ומרגילם לכל מיני תנועות־חן ומתכוין

כוונה רבה, שיהא נחמד ונעים לבריות. חבל, שפניו פני צפור ועיניו אף הן קטנות וחדות, כעיני הצפור. אבל בשכר זה שפם חננו אלהים, שפם נאה, עבה ומסולסל, וזה גאונו וגדולתו כל ימיו. הדוקטור פייטלסון קם פתאום מעל הכסא ועמד על רגליו שמח וטוב־לב, הזדקף בכל מלוא גופו הקטן, הבליט חזהו בכל תוקף כנגד העולם כולו והרגיש בעצמו, כאילו גדל פתאום וגבה משכמו ומעלה וכחות חדשים תוססים ומפעפעים בקרבו. ואז התחיל פוסע פסיעות גסות לאורך החדר ולרחבו ולבו טוב עליו ורעיונותיו מאירים והתקוה משחקת לפניו בכל זהריה. בשעה זו הרהר הרהוריו על־דבר מאניה, כי יום יבוא והיא תהיה לו לאשה. הרי דבר זה אינו כלל מן הנמנע! אין לו אלא לאמץ קצת את לבו ולהתחיל בדבר. בני משפחת ברונשטיין אנשים טובים הם ונוחים ומקרבים לו תמיד. אין לו אלא לקום ולעשות את המוטל עליו. לפני הגברת ברונשטיין הריהו צריך לקרוא בכל ערב מחזה אחד מן הדראמות החדשות, הנקראות בזמן הזה, ולישב על־ידה להטות אוזן לספוריה, שהיא מספרת על־אדות העיר מוסקבה ועל כל הפאר וההדר, אשר ראתה שם בעיניה לפני חמש־עשרה שנה. עם מאניה יספר בהתגלות־לב על ימי נעוריו, בעודנו סטודנט, ועל ימות קיץ אחד, אשר בלה באחוזת חברו הסטודנט, בן הגיניראל. עם אחות מאניה הצעירה, עם אניוטה, יצא בכל יום ראשון להחליק על־גבי הקרח. ואפילו אל בן־הזקונים אשר בבית, אל בן־פטיטיה זה הכרסתן ובעל־הלחיים, יתקרב מכאן ולהבא קרבת משפחה ויקרא לו בשם־התואר המשונה, שהכל קוראים לו בבית לשם מתיקות וחבה יתירה: „מארמילאדי"...

רק אָדם אחד יש בין בני משפחה זו, שלב הדוקטור אינו גס בו עדיין ומהסס מפניו תמיד. ברונשטיין הוא, בעל־הבית בכבודו ובעצמו. יהודי שפרקו נאה וקומתו זקופה וחסונה כאלון, וכולו רענן ועליז ומלא כח־עלומים. כשהדוקטור פייטלסון עומד כנגדו ורואה נידולו הענקי, על־כרחו הוא מגחך לעומתו בהכנעה ובבושת־פנים ומרגיש בעצמו, כי מך ערכו ועמידתו בזויה, עמידת קטן ורפה־אונים. ואולם לא טוב לאָדם לעמוד לפני ברונשטיין זה בשתיקה. דרכו של ברונשטיין לדבר הרבה ולצחוק הרבה, והבה יתירה נודעת ממנו לדברי ליצנות וחדודים. כשאָדם פותח לפניו במלה של בדיחות, מיד הוא נותן שתי ידיו על־גבי כרסו וממהר ופורש לקרן־זוית וצוהק שם בכל לבו צחוק עליז ורם: חו־חו־חו!...

עכשיו ראָה הדוקטור בדמיונו, כיצד ימלא ברונשטיין זה פיו שחוק, כאשר יספר לו את האניקדוטה החדשה בדבר כלי־הזכוכית. כדי שתצא בדיחה זו מפיו מפולפלת וחריפה ביותר, יטעימה טעם מיוחד, יוסיף עליה נופך משלו, יעקם את הפסוקים ויתכוון בשעת ספורו, שיהא קלסתר־פניו דומה בכל לקלסתר־פניו של היהודי הירא ורך־הלבב... מכיון שכך, מובטח לו, שינדל הצחוק ותרבה השמחה בבית!

מרוב רגשותיו בו שפשף הדוקטור את ידיו זו בזו והרגיש, כי זחה דעתו עליו וכחות חדשים אשר לא ידעם תוססים ומפעפעים בקרבו. ואז הוציא את ראשו בעד פתח חדר־משכבו וקרא בהתעוררות רבה:

— סטיפאן, את אדרתי!

ולא היו רגעים מועטים עד שעמד הדוקטור פייטלסון לפני בית ברונשטיין, עומד ומביט למעלה על החלונות

המוארים, העוטפים כפור לבן, מנגב במטפחתו את שפמו העבה והמסולסל, מכין עצמו לאותו דבר ומנחך מרוב הדוה לתוך צוארון אדרתו החמה:

— כלי־זכוכית...

משנכנס לבית, נתעכב רגע ועמד על מפתן חדר־האוכל ובידו ספר חדש, דראמה מן הדראמות, הנקראות בזמן הזה, והוא מעפעף בעיניו הקטנות והחדות כנגד האור, מסתכל בחדר, מחריש ומשתאה לעצמו: אין איש. ממעל לשלחן עששית גדולה דולקת, והחדר ריק. על הכסאות ועל הספה, במקום מושבה של מאניה, מלתחות פתוחות וקופסות־כרטון מפוזרות באין סדר, ומתוכן מבצבצים ונראים בגדים וכלי־מילת וחפצים שונים, כלי־גבר זרים ובלתי־ידועים. מן החדרים הסמוכים לחדר־האוכל מגיע דבור של קולות הרבה, המדברים בבת־אחת, ומתוך הקולות הללו פעמים נברל ונשמע לאוזן קול צחוק עליז וצלול, כקול צליל כסף טהור. הקול קול מאניה, זו מאניה השותקת תמיד ונתונה לחלומותיה ולהרהורי־לבה ואין דרכה בכך כלל. חידת־פלאים היא זו. איזה דבר נפל פה היום ונשתנו סדרי הבית?

אולם לא היתה לו שהות להדוקטור לעמוד ולתהות על חידת־פלאים זו, שנפתרה לו תיכף ומיד. נפתחה הדלת של אחד החדרים הסמוכים ונשמע קולה של הגברת ברונשטיין:

— דומה, שאיש נכנס מן החוץ... אה, אתה האיש, אדוני הדוקטור? למה תעמוד על המפתן כמפקפק? הכנס, בבקשה ממך, וקרב הנה, הרי לא תפריע אותנו כלל! חייך, דוקטור, שאינך יודע איזו שמחה לנו

היום! אורח בא אלינו, אורח ממוסקבה. בן־אחינו הוא, כלומר, בן אחי בעלי, אשר... אח, הרי הוא גופו לפניך!

כל בני־הבית יצאו צפופים מן החדר הסמוך. ביניהם — האורח. בחור לבוש תלבושת אנגלית ופניו רעננים ושוחקים, כולו הדור וחסון וזקוף־קומה ודמות־דיוקנו דומה לדמות־דיוקנו של דודו ברונשטיין. הגברת הציגה לפניו את הדוקטור:

— זה הדוקטור שלנו, אינטליגנט ותלמודיסט...

— „ותו לא ?..." — התרעם הדוקטור בלבו ונצטער צער גדול, והוא פוסע פסיעה דקה, מכוון קידה כלפי האורח ממוסקבה ועומד לפניו בבושת־פנים, ידיו ממשמשות בספר החדש ועיניו הקטנות מעפעפות במבוכה רבה. באותה שעה נתקל מבטו במאניה — זו עמדה ליד האורח, כולה כפורחת, זקופה והדורה כמותו, פניה מבהיקים בזיו מיוחד ואור גנוז בעיניה, אלא שהיא נראית ככובשת בלבה את אשרה ושמחתה הרבה, שלא ניתנו להגלות במעמד אדם זר. הדוקטור פייטלסון הרגיש פתאום, כי כל התעוררותו וזחיחות־דעתו, שהיו לו קודם־לכן, עכשיו נסתלקו ובטלו מלבו בבת־אחת.

ואז ישבו מסביב לשלחן. מאניה והאורח פרשו מן הצבור ובחרו לעצמם פנה שלוה על הספה הרכה, ושם ישבו שניהם ודברו ביניהם בלחש, פשפשו בהמלתחות והקופסות הפתוחות והתעלסו וצחקו צחוק שאננים ומאושרים. הגברת ברונשטיין התחילה מספרת להדוקטור על־דבר האורח הבא ממוסקבה: כיצד נכנס זה לביתם, וכיצד לא ראתה את פניו זה חמש־עשרה שנה, מיום היותה במוסקבה, וכיצד הכירה באורח זה בטביעות־עין ראשונה, שבן־אחיהם הוא: קלסתר־פניו

של בעלה בימי עלומיו הטובים... אל תראוהו, את בעלה זה, שזקן הוא עכשיו ועובר־בטל מאין כמוהו — לשעבר, כשהיו שנים כתקונן, היה יפה־תואר, ראש וראשון בעיירה, שכל הבתולות היו רצות אחריו וצופות ביפיו. אדרבה, הרי הוא, בעל־הדבר עצמו, עומד בזה. יקום־נא ויכחיש ויתן ערותו!

ברונשטיין נזדרז תיכף ונתן שתי ידיו על כרסו ומהר ופרש לקרן־זוית וצחק שם בכל לבו צחוק עליז ורם: חו־חו־חו!...

הדוקטור פייטלסון כמעט לא הוציא הגה מפיו במסיבה זו ולא שמע כלום משיחת בני־הבית, המתלהבים ומדברים ברגש והומים סביב לשלחן. כל אותה השעה היה יושב בתוך החבורה כשבוי, יושב ומגחך גיחוך משונה בעקימת־שפתים וממשש בלי־הרף בשפמו העבה והמסולסל, שזה חלקו וזאת אחיזתו ומנת־גורלו בחיים. הגישו את המיחם לשלחן. הגברת ברונשטיין מזגה כוס ראשונה והעמידה אותה ליד קרובה האורח, ובשעת־מעשה פקחה עליו שתי עיניה השחורות והלאות, עיני אם חמות וחוננות ומלבבות כל־כך, עד כי לב הדוקטור פייטלסון נתר בקרבו מגודל הקנאה. הרגש הרגיש הדוקטור, כי נסתלקה שכינתו הימנו, אבד סברו ובטל סכויו בערב הזה. מי יודע מה יגידו הימים הבאים? — ואז התחיל מסתכל מן הצד באורח ההדור בלבושו, מעיף עליו עיניו לרגעים, בודק בגופו למומיו ורואה את ידיו, ידים גדולות וחלקות ולבנות, ואצבעותיהן ארוכות ונאות. על אצבע אחת מאצבעות האורח, על זרת ימינו, גלה הדוקטור צפורן ארוך מגודל, מטופח ועשוי לנוי, הנוצץ ומזהיר לנוגה העששית הדולקת.

— „בודאי ריקא הוא זה, רוח נמוכה ונפש שפלה“... — אָחז הדוקטור בצפורן אָרוך זה, כאָדם טובע האוחז בשבולת.

האורח ספר להמסובים כמה וכמה ספורים נאים ומושכים את הלב ממוסקבה עיר־מושבו ומכל המוצאות אותו בדרך. ואף טבעו היה כטבע דודו — לדבר הרבה ולצחוק הרבה. כשנתחממו ונתעוררו הלבבות, קמו שניהם, הוא ודודו, מלפני השלחן והתיצבו בתוך החדר, שניהם הדורים, זקופי־קומה וחסונים כאלונים, שניהם מברחים את דעתם להנאתם ומספרים איש עם חבירו, ומדי פעם בפעם שניהם נותנים ידיהם על־גבי כרסם, ממהרים ופורשים זה לקרן־זוית זו וזה לקרן־זוית זו וצוחקים שם בכל לבם צחוק עליז ורם: חו־חו־חו!... הדוקטור ישב אל השלחן כנתון באסירים, בודד ונזוף, הדבר אין בפיו ולבו בוכה בקרבו. רואה היה את מאניה, כי עליזה היא ונרגשת ביותר בערב זה, פניה מתלהבים ופורחים ועיניה מאירות באור גנוז. קווצת שערות שחורות צנחה מעל רקתה ונפלה על רוך לחיה המאָדמת, וגדל חנה והזהירה ערגת־עלומיה בכל נגהה ונתרבה הקסם מסביב לה.

ופתאום נזכר הדוקטור בדבר ונתעורר כולו וקפץ ממקומו:

— כלי־זכוכית!...

אין זה אלא מעשה־כשפים. כיצד שכח דבר זה והסיח אותו מלבו? הרי כל עיקר ביאתו לכאן בערב הזה לא היה אלא לכך. הנה יקום עכשיו ויספר להם, לשנים אלו הצוהלים, את האניקדוטה החדשה על־דבר

כלי־הזכוכית, ואָז יראו ויבינו, על מה בני־אָדם צריכים לצחוק !

והוא קם מלפני השלחן ונגש בחשאי אל ברונשטיין ואורחו, שהיו עסוקים אותה שעה בשיחה סוערת ומלבבת את שניהם. כשפסע פסיעות אחדות, נתעכב הדוקטור והוריד עיניו אל רגליו, ותמוה היה לו פתאום, כי רגליו אלו קטנות הן ומגוחכות ובזויות מאד לעומת הרגלים הגדולות והאמיצות של שני בני־אָדם הללו זקופי־הקומה.

— „יש אניקדוטה אחת נאה, אניקדוטה יהודית, מעשה בכלי־זכוכית"... — פסוק זה כצורתו כבר היה מוכן ומזומן בפי הדוקטור לאָמרו בפני ברונשטיין ואורחו, העומדים ומסיחים. אלא מיד הרהר חרטה בלבו ונשאר עומד מאחריהם בבושת־פנים. דבקה לשונו לחכו והיאוש נשקף מעיניו. כלי־זכוכית הללו מה ענינם לכאן ? מנין לו פתאום כלי־זכוכית ?...

אָמנם כעבור רגעים היה מעשה והמקרה אנה להדוקטור להשמיע אניקדוטה זו באָזני בני־הבית. השעה שעת־הכושר היתה. הגישו פירות לשלחן על טס נאה ומהודר. שחק מזלו להדוקטור וטס זה של זכוכית היה. הדוקטור פייטלסון התעודד פתאום וקם במלוא־קומתו, אָחז בכנו של טס הזכוכית ואותו הפסוק מוכן ומזומן על לשונו :

— „יש אניקדוטה אחת נאה..." — אלא באותה שעה עצמה השגיחה הגברת ברונשטיין בזה וקמה אף היא ממקומה ונטלה בידידות רבה את הטס מיד הדוקטור ופנתה ואָמרה לו בצחוק־חן :

— הגידה, דוקטור, במה אתה בוחר? בתפוח או באגס?

— לא... לא זו היתה כוונתי... אלא... כלומר... יש מספרים...

— ואפשר לשניהם יחד נתכוונת? — התלוצצה הגברת בחן. — מכיון שכך, הרי לך גם תפוח וגם אגס.

— לא, חס ושלום... כוונתי היתה אחרת... ראיתי כלי־זכוכית ונזכרתי הלכה... — התחיל הדוקטור טוען שלא כענין וחש בפניו, שהם הולכים ומסמיקים ואש נצתה בהם. — המבינים אתם? בימי ילדותי למדתי תלמוד... הרי אני תלמודיסט במקצת, כמו שאָמרה הגברת ברונשטיין... וכתוב בתלמוד: הרוצה לאַבד מעותיו... כלומר... המבינים אתם? היהודי חס תמיד על ממונו. חה־חה...

— חה־חה־חה! — צחקה הגברת בקול. — דוקטור, מה עלה על דעתך פתאום? הגם אותנו תחשוב ליהודים, החסים על ממונם?...

הדוקטור פייטלסון, כולו נבוך ומבולבל, עם פנים מעונים ואדומים, התחיל מצטדק בבת־צחוק משונה ובגמגום־מלים. אחר־כך פרש אל הספה הרכה וישב שם ביחידות, יושב ומסלסל שפמו באצבעות נרגשות ורועדות. עכשיו, בישיבתו זו על־גבי הספה, פנה את לבו להרהורים רעים ודמיונות משונים, שאלהים יודע, איזה הדרך באו אליו. מתחילה עלה על דעתו לגשת אל האורח ממוסקבה ולפגוע פתאום בכבודו ולאמר לו בגלוי, כנגד כל בני־הבית, שאין הוא אלא אחד מפרחי סוחרים, חסר־טעם וגס־רוח, שרק פרחי סוחרים חסרי־טעם וגסי־רוח כמותו מסוגלים לצחוק כל הערב על

ענינים גסים וחסרי־טעם כאלו. אחר־כך נצנץ רעיון במחו על־דבר מלחמת־שנים. הזמן יזמין את האורח ממוסקבה למלחמת־שנים ויקדש את שמו ברבים. ואחר־כך הוסיף וחשב, כי מאניה זו ודאי רעה היא מטבע בריתה, רעה ואכזרית, כי הנה בשבילה אָבדו לו חייו פתאום וחשך עולמו בעדו...

— דוקטור! הנה נער בא לקרוא אותך לחולה. — קרְאָה אֵליו אֲניוטה, הבת הצעירה של ברונשטיין, מן החדר הסמוך. — נער מסכן! עומד הוא בחדר־הבשול ובוכה שם...

הדוקטור נתעורר מדמיונותיו ומהרהורי לבו וקם מעל הספה, עומד ומביט על בני־הבית כמבולבל באין אומר ודברים. אַחר־כך התחיל מקבל פרידה מהם.

— חבל, שמקדים אתה לילך מאתנו! — נדה הגברת בראשה ואָמרה לו בתנועת־חן וידידות רבה.

— פקוח־נפש דוחה שתית חמים ואכילת תפוחים, גברתי! — ענה הדוקטור קשות ועיניו הקטנות והחדות הביטו בזעף על בני־הבית, שקרבו כולם אל הדלת ללוותו.

החולה, שקראו את הדוקטור אליו, היה חרש־שעונים, שהתרפא אצלו מכבר. סביב למטתו נאספו עכשיו ועמדו יהודים ונשים ופניהם מיצרים ודואגים. ביום עוד היתה תקוה לחייו, אבל עכשיו הניע הדוקטור את ראשו באין־אונים. נראה, שקצו הגיע, והלואי שיאריך עד אור הבוקר.

ליד השלחן, לאור הכהה של העששית הקטנה, עמדה בתו הבכירה של החולה, עלמה כבת שמונה־עשרה, כולה מדוכדכת ושוממה, כובשת פניה בקרקע, ובעיניה

הלאות, שלא ידעו שינה זה כמה, קפא היאוש הקר. הדוקטור הסתכל מן הצד בעלמה זו, הצעירה והרכה, בשערותיה הרבות, הצונחות ונופלות על ערפה, בפניה הנאים והחורים ובאברי־גופה הענוגים, המרחפים כפעם בפעם מפחד פנימי, ומיד נזכר באותה העלמה העליזה והמאירה וזקופת־הקומה, במאניה, שנשארה עכשיו שם בביתה המפואר, בחברת קרובה ובן־גילה, ושניהם מלאים חדות־העלומים...

— הלא חייטת את? — שאל הדוקטור את העלמה.

העלמה הניעה ראשה מתוך צער וענתה הן.

— „ואפשר אקום ואשא לי נערה זו לאשה? בחיי! הבה אשא לי יתומה עלובה זו על אפם ועל חמתם, למען ידעו!“... — נצנץ רעיון־נקם במחו של הדוקטור, כשכתב את פתקת־הסמים. אלא ידוע ידע, כי רעיון־הבל הוא זה ומשונה מאד, ולא בזה יניח את דעתו וישכך את סערת־רוחו.

העלמה עמדה כפופה לשלחן, הביטה בחרדה על יד הדוקטור, הרושמת במהירות על־גבי הנייר אותיות משונות וזרות, והעיפה עיניה לרגעים על מטת אביה הגוסס, כאילו חפצה להוכח, אם יש בכח האותיות והשרטוטים הללו לבטל את רוע הגזירה ולהאריך ימי החולה האחרונים...

הדוקטור לבש אדרתו ויצא. אז יצאה גם העלמה אחריו, ובחדר השני תפסה בידו ושאלה אותו ברעדה:

— הגד־נא... בבקשה ממך, הגידה לי ואל תכחד... מה יהיה? מה אעשה לאבי? מה אעשה?...

הדוקטור הביט אליה מתוך טירוף־הדעת ועפעף בעיניו, כאינו מבין שאלתה. מצחו נתקמט מתוך צער מרובה.

— מה אפשר לעשות? הרי כולנו בני־אדם... — התחיל ממלל שלא מדעת מתוך רפיון החושים. — הרי אף אני בן־אדם, דרך משל... ומה חלקי ומה גורלי?... לא כלום... משול האדם... למה האדם משול? משול ככלי־זכוכית... כלי־זכוכית ממש... ולפיכך צריך להזהר ולהשמר מאד...

הדוקטור פיטלסון פסע פסיעה אחת אל הדלת ואחז במזוזה והרגיש, כי מחו מבולבל וראשו סוער והולך סחרחר. ופתאום הפנה פניו אל העלמה, העומדת מחרישה ומשתאה מגודל צרתה ויאושה, והוסיף לדבר אליה מתוך בלבול כל החושים.

— הוא אשר אמרתי: כלי־זכוכית... כלי־זכוכית מביאים פורעניות לעולם... המבינה את? הנה יש אניקדוטה אחת נאה בדבר כלי־זכוכית, מעשה יפה מאד... בעגלה היה מעשה. הקונדוקטור דפק ברגלו בתיבה, וענה אותו היהודי: לאט לך, אנחנו כאן, כלי־זכוכית אנחנו, חה־חה... ספור־הבלים... איזה שוטה ספר לי היום את זה... איזה משרת או אחד מפרחי הסוחרים... פי!

העלמה החורת העמידה עינים מזרות־אימה על פני הדוקטור, המתעקמים מתוך גיחוך משונה. ופתאום נגשה עד הכותל ואחזה בו בשתי ידיה, ובכי היסטירי הרעיד את כתפיה.

כשנמלט הדוקטור מבית חרש־השעונים הגוסס, קדמתו חשכה רבה ורוח־שלגים קר וחורר מצליף על

פניו. אז התעטף באדרתו ופסע פסיעות קטנות ומהירות לאורך הרחוב, כבורח מפני הסכנה, פוסע ורועד וטוען לעצמו בקול רם:

— חיים ריקים ושוממים, ריקים ושוממים, ריקים ושוממים...

וכאשר הגיע לביתו ונכנס לחדר־משכבו, מהר ופשט מעליו את בגדיו, התכנס לתוך מטתו הצוננת והתעטף כולו בשמיכתו, וכך שכב, עוצם עיניו בחזקה, קופא ושותק אחרי הערב המשונה הזה, פניו עקומים ומחו ריק מכל רעיון ומכל מחשבה.

בני־כפר

בְּנֵי־כְפָר

פייבקה היה נער כפרי בן תשע שנים, פרוע ועזוב לנפשו, אשר כל ימיו גדל בכפר, בין ילדי האכרים הפרועים והעזובים לנפשם. כמוהו כאביו: מה אביו, מתית הנפח, היה היהודי האחד בכפר קוזלוב, יחיד ובודד בתוך שכניו הגויים, אף פייבקה היה הנער היהודי האחד בתוך המון השקצים, ילדי האכרים. נערים אחרים זולתם כמעט לא ידע פייבקה ולא ראה מעולם. אלמלא שתי עיניו שהיו לו, שתי עינים שחורות ולוהטות, שהביטו בעקשנות מתחת לכובעו הישן והעמוק, כובע־העור, — קשה היה להכיר בפניו, כי מזרע היהודים הוא. מנין לו לנער יהודי פנים משונים אלו, המוכים ופצועים פצע וחבורה? מנין לו שפה זו העליונה, שצלקת אדומה כדם מבהיקה עליה? והרגלים הללו, הרגלים היחפות, הגסות והמסואבות, מנין הן לבן־ישראל? ואולם שתי עינים באו לו לפייבקה בירושה מאת אמו, שתי עינים שחורות ולוהטות ומזרות אש...

כל ימות הקיץ היה פייבקה מבלה ביער הסמוך לכפר, הוא וחבריו השקצים עמו, מלקט שם בחבורה

כמהים ופטריות, מטפס ועולה על האילנות הגבוהים ומפריח מעל צמרותיהם את החסידות, הרובצות על קניהן לבטח. או יש שהיה עושה מלאכתו בבצות, בנחלים ובתוך אגמי־מים, חוצה בהם עד הברכים ומחפש שם תולעים וצלופחים וכל מיני רמשים למשלח ידו. או יש שהיה רץ, רצוא ושוב, כעגל משולח ונעזב, על־פני מרחב השדות בעת קציר החציר, מטפס ועולה שם על קרון גבוה, הטעון שחת, ומרקד מלמעלה תחת שמי־הקיץ הבוערים, צועק כמרום עמדתו אל חבריו בני־הכפר צעקת־פראים נלהבת, וגרונו נחר, ופניו פני להבים. או יש שהיה מתבודד כחום היום באפלולית הגורן וצינתה, מעמיד חייו בסכנה ותולה עצמו באחת הקורות מתחת הגג, עושה מעשהו בצנעה, חוטף ואוכל אגסים צמוקים וכל פרי־עץ, שאנה המקרה לידו. ובשעה זו של שלוה ובדידות, עת שהחמה חודרת באלפי זהריה בעד החורים והסדקים ומשתפכת באפלולית הגורן כאבק־זהב פורח, מפנה פייבקה את לבו לבטלה, יושב רכוב על־גבי הקורה ומהרהר הרהורים. מהרהר אז פייבקה את הרהוריו הטובים על מיקיטא בן חוורר, הוא מיקיטא בן־החיל, אשר עלה לגדולה במרחקים ונעשה שם קונ־דוקטור במסילת־הברזל, ועכשיו חזר לבית אביו והראה לעיני כל הקהל בכפר צרור כסף מלא וגדוש. בלילה־בלילה יושב מיקיטא זה על מפתן בית אביו, מדבר גבוהה־גבוהה ומסלסל שפמו להנאתו, סביבו המון בחורים ובתולות עומדים צפופים, והוא מחלל לפניהם בחליל.

ופעמים רבות קרה מקרהו של פייבקה, שהיה מתעלם עת רבה מן העין וגם בלילה לא נודע מקומו איהו. ואולם אביו ואמו, מתית הנפח ואשתו הנפחית, לא שמו

לב לזה ולא כהו בו, כי קללת אלהים רבצה על הנער הזה, הפרוע והעזוב לנפשו כעיר־פרא במדבר, והוא הולך וגדל ללא תורה וללא דרך־ארץ.

פייבקה היה נער עשוי לבלי־חת ולא ידע פחד מימיו. ואולם שני דברים עמדו לו על דרכו ומפניהם היה מפחד תמיד. שני הדברים הללו היו: האלהים והתפלה. את פני האלהים לא ראה פייבקה מעולם, ורק את שמו שמע לפעמים. בשם אלהים היו מטיפים לו מוסר שבע ביום ומבטיחים לו עונש רב לעתיד לבוא, ובשעת־מעשה היו מתית ואשתו מרימים עיניהם כלפי מעלה ונאנחים מרה. הענין הזה היה ענין רע לפייבקה והמר לו את מבחר ימי תענוגותיו. ידוע ידע, כי ככל אשר הוא הולך וגדל, כן הולך וקרב אותו היום, יום צרה ותוכחה, אשר אז לא יהיה כל מנוס לו ועל־כרחו יתיצב לפני האל הגדול והנורא, אל קנוא ונוקם, זר ומוזר, השוכן במסתרים. ופעם אחת היה מעשה וכפשע היה בין פייבקה ובין הסכנה. מעשה באיש יהודי לבוש אדרת־שער ואזור־צמר אזור לו על מתניו, שנגלה על פייבקה לפתע־פתאום ביום־חורף קר, עת חושך כסה ארץ וסופת־שלגים התחוללה בחוץ. אותו היהודי הזר בעל זקן ארוך היה וגבות עיניו עבותות, ומלאכתו בבית מתית הנפח היתה מלאכת־הקודש: בא מן העיר להריק את קופת־הצדקה, הדבוקה אל המשקוף ממעל לדלת. אשת מתית הנפעמת הגישה אל השלחן מנחה לפני איש־האלהים האורח: תפוחי־אדמה מבושלים וקערה מלאה קום. אותה שעה שפשף היהודי ארוך־הזקן את ידיו זו בזו ועצם את עיניו בכוונה רבה מעל לשתי הקערות המלאות, העומדות לפניו; וכאשר חזר ופקח את עיניו,

ראה בעד ההבל הלבן, המתמר ועולה מתוך תפוחי־האדמה החמים, את הנער הנבהל, העומד בקרן־זוית, נחבא אל המטות. אז רמז איש־האלהים לפייבקה באצבעו וקראהו אליו.

— תורה למדת, בני? — ועמד והחליק לו על לחיו בשתי אצבעות קרות, חורות ודקות, שריח אבקת־טבק נדף מהן אל אפו של פייבקה. פני האם, העומדת נפעמת ליד התנור והכירים וידיה על לבה, אדמו מאד מגודל הבושה, והיא פוסעת פסיעה אחת לפניה ומתאמצת להצדיק בגמגום־מלים את בנה הקטן הפרוע בעיני האורח החסיד, הבא מן העיר. הרים האיש המוזר את עיניו מעל שתי הקערות אשר לפניו וזקפן כלפי מרום והתחיל מנענע את ראשו בתוך אדרת־השער אחת הנה ואחת הנה. נענועים אלו של ראש איש־האלהים בתוך אדרת־השער אחת הנה ואחת הנה לא היו אות לטובה. פייבקה נבהל כולו וקור וחום התחילו משמשים בו בערבוביה. אז באו ימי־פחד ולילות־בלהות לפייבקה. בלילה־בלילה ראה חלום, והנה אלפי אצבעות קרות, חורות ודקות, שלוחות אליו לאחוז בצוארו...

תפלה לא למדו את פייבקה עד היום הזה. הכפר קוזלוב כפר שומם ונעזב הוא, רחוק מישוב של יהודים ומובדל מחברת בני־אדם. בכל שבת ושבת, בהיות הבוקר, היה פייבקה שוכב על משכבו ורואה את מתית אביו, כי נוהג הוא מנהג משונה ועושה מיני מעשים, אשר לא יעשו בימות־החול: לובש קפוטה שחורה, קרועה ומטולאה, מתעטף בטלית, עוצם עיניו ועומד אל הכותל להשתחוות ולהתפלל בלחש. לבו חש לו לפייבקה, כי תפלה זו והשתחויות אלו מכוונות כלפי אלהים, ולפיכך

לא ידע מנוחה בנפשו. תמה היה על אָביו, שמעמיד הוא את פניו כנגד הסכנה. אילו היה הוא תחת אָביו, לא היה פוגע באלהים כל־עיקר... מתוך הרהורים אלו היה פייבקה שוכב כל זמן התפלה חבוי תחת השמיכה וכובש פניו בכר, והיה יורד מעל המטה רק בשעה שאמו התחילה מקשקשת בקערות ובכפות ליד התנור והכירים וריח חריף של צנון ובצלים מרוסקים כבר נשא בבית הקטן.

כך עברו ימים וחלפו שנים. פייבקה גדל והיה לנער בן תשע, שפנים מוכים ופצועים לו, וצלקת אדומה כדם מבהיקה על שפתו העליונה, ורגליו יחפות, גסית ומסואבות — נער פרוע ועזוב לנפשו, אשר קללת אלהים רובצת עליו. כך עבר גם הקיץ האחרון והגיעו ימי הסתיו.

בימי הסתיו ההם כרעה אשת מתית הנפח ללדת בפעם השביעית, ובעוד היותה כואבת ורוחה עדיין לא שב אליה אחרי חבלי לידתה, והנה כבר התרגשו ובאו הימים הנוראים, עת שהאויר צונן בחוץ והבקרים עוטים ערפל, ואפילו הדגה אשר במים תחרד ותזוע. בדמיונה של אשת מתית הבודדה והסוערה נתערבו ימי לידתה הדוויים עם ימי הדין הנוראים והיו לעת אחת קשה, מלאה יגון קודר ותוכחת־אלהים. האשה הכפרית התהלכה בביתה בחשאי, כנתונה בתוך ערפל, בודדה ונדהמה ולבנת־פנים, מתנועעת כצל מקרן־זוית לקרן־זוית, באין תקוה ובאין נחומים לנפשה. השנה הזאת שעברה שנת־תלאות היתה כולה. בנותיה, הבתולות הבוגרות, עזבו את בית הוריהן והלכו אל הערים הסמוכות לשרת בבתי זרים. האכר, אשר ממנו לחמם נמצא, למד אל

דרכי העולם ונעשה ערום ותקיף ורע שבעתים משהיה. והימים הטובים, ימי הכה והעלומים, כבר חלפו ואָבדו לבלי שוב עוד. אָז החליטה אשת הנפח לשלוח ביום־הכפורים הזה אל מנין המתפללים בכפר הגדול את שני הגברים אשר בביתה, את מתית ואת פייבקה. מי יודע — אולי לתפלת שניהם יקשיב אלהים ממכון־קדשו וירך את לבו ויחוס וירחם...

פעם אחת בבוקר רחץ מתית הנפח את פניו, לבש את קפוטת־השבת הקרועה והמטולאה, נגש ועמד ליד החלון והתחיל ממצמץ בעיניו הצבות והאדומות כנגד אור היום הבהיר. אותו היום ערב יום־הכפורים היה. בבית הקטן והנמוך פעפע הבל חם, הבוקע ועולה מתוך התנור המוסק, ונדף ריח־ניחוח של לפתן מצומק. אשת מתית יצאה אל הכפר לבקש את פייבקה והביאה אותו הביתה, כשהוא פרוע ומבולבל כולו ופניו נלהבים. בבוקר ההוא הפרידו את פייבקה ולקחוהו מעם הכפר בעצם הסערה וההתלהבות, בעצם שעת אושר ועדנים, אשר כמוה לא תשנה עוד עד־עולם! מיקיטא בן הוודר אָסר אל העגלה בפעם הראשונה את סייחו של אָביו, את הסייח הברוד הפרא, אשר היה לפלא לעיני כל רואהו. כל השקצים אשר בכפר היו באותו מעמד. הסייח הצעיר והנלהב נהג מנהג משונה בשעת מעשה: התקומם ברגליו הקדומות נגד בעליו, רתח וכרכר בתוך מאסרו, נשם בכל הום גופו מתוך נחיריו הרחבות והרועדות, הביט כמטורף על השקצים הרבים, העומדים לפניו, רקע בפרסותיו על מקום אחד מקוצר־רוח, כאילו התכוון להמיט תחתיו את כל הארץ כולה. ופתאום נרתע ממקומו בבל כהו וקפץ קפיצה משונה והתחיל טס

על־פני הרחוב, שוטף ועובר בכפר, הוא והעגלה אחריו. אז קם שאון ורעש. פייבקה היה מן הזריזים המקדימים, שיצאו לרדוף אחרי הסוס הצעיר בתוך עמודי אבק, וחרף את נפשו בשעת הסכנה לתפשו ברסנו.

האם רחצה את פני פייבקה, הסתכלה בו מכף רגליו היחפות והמסואבות ועד ראשו, החבוש כובע־עור ישן ועמוק, נתנה לידו צרור מלא צרכי־אוכל־נפש, נתנה ואמרה לו:

— לך והיית נער טוב ותמים, והאלהים יסלח לך...

ואז עמדה על מפתן ביתה והביטה אחרי שני הגברים, היוצאים לכפר רחוק וזר להתפלל במנין יהודי ביום־דין. שבעת הבנים, אשר העמידה בחייה, הזקינו והחלישו את האשה הכפרית הזאת, קשת־הלב וקשת־העורף. בהשארה עתה לבדה על מפתן ביתה, בודדה וסוערה, וכהביטה אחרי בנה הקטן, הפרוע והיחף, ההולך כפעם הראשונה להתיצב לפני האלהים, לא קם בה עוד רוח ונכנעה ונתנה את קולה בבכי ליד הדלת והמזוזה.

בדממה ובהכנעה הלך פייבקה אחרי אביו. שניהם עברו בין שדות קצורים ושוממים. עד הכפר הגדול, אשר שם המנין היהודי, היה מהלך שתי שעות לפניהם. פחד ותמהון מלאו את לבו של פייבקה. הנער לא הבין עדיין כל־צרכו, לאן מוליכים אותו עתה ומה הדבר, אשר יעשה לו שם, במקום הזר ההוא. ממחו המבולבל עדיין לא פנה אותה ההתלהבות, שבה שטף ועבר סייחו הצעיר של מיקיטא על־פני הכפר... ואולם למה לבש אביו פתאום את הקפוטה השחורה, הקרועה והמטולאה? למה לקח אתו לדרך את הטלית ואת החלוק הרחב והלבן?

אין זאת, כי כבר קרבה והגיעה השעה הנוראה, שעת הפורעניות, אשר כמוה לא היתה עוד עד היום הזה.

האב ובנו עברו לפני יער־הכפר הגדול, אשר כל אילנותיו עמדו עכשיו דוממים ואבלים על עליהם הכמושים והמכורכמים, הפזורים תחתם. פייבקה נבדל מאחרי אביו ופנה יחידי אל היער. רעיון נצנץ במחו: אולי ישא את רגליו ויברח וימלט על נפשו אל מעמקי היער? הלא טוב לו להשאר שם כל ימי חייו. שם יתחבר אל בנה של מיכאלינה השכורה, הוא סטיופא שתום־העין, שם יאפו שניהם תפוחי־אדמה על מדורת זרדים יבשים, ומשם יתגנבו שניהם אל פרות הכפר לחלוב חלב מעטיניהן... גם כי יכו אותו, גם כי ימיתוהו — הוא יקשה את ערפו ולא יאבה ולא ישמע ולא יזוז ממקומו.

אך פייבקה לא עשה כן. כשנכנס לבין האילנות והתחיל פוסע יחידי בתוך הדממה הרבה על־גבי העלים הכמושים, ראה פתאום את היער, והנה כולו מואר באור נפלא, אור גנוז, חור ורך, השופע ועולה מן המרחק, והד מוזר שמע — הד העלים הפזורים, המרשרשים בהמולה רבה תחת רגליו. לחצה תוגה עזה את לבו הנסער ואימה גדולה נפלה עליו, כי בודד הוא וזר בתוך הדממה הרבה והאור החור, המשמשים יחד בערבוביה.

מתית הנפח עמד בדרך־הלוכו. תוהה ומשתומם, והתחיל מביט סביבו וממצמץ בעיניו הצבות והאדומות לכל העברים.

— פייבה, היכן אתה, הא?

פייבקה נתגלה ויצא מתוך היער.

— פייבה, היום אָסור ביער... היום יכעס האלהים... היום תהיה נער טוב ותמים, — נזכר מתית הנפח בדברי אשתו וחזר עליהם, — ועליך... עליך לענות אָמן.

פייבקה הוריד את עיניו וכבש אותן ברגליו היחפות, הגסות והמסואבות.

— אך הלא אני אינני יכול... — אָמר פתאום מתוך רוגז.

— כלום עבודה קשה היא לענות אָמן? — הרגיע מתית הנפח את רוח בנו ובת־צחוק חרדה האירה את פניו השעירים והענותנים. — אתה רואה, שהכל עונים — ואף אתה עונה. והאלהים יסלח לך... — נזכר מתית שנית בדברי אשתו.

פייבקה החריש, ושוב הלך אחרי אָביו בדממה ובהכנעה. מה ישאלו אותו במקום הזר ההוא ומה יענה? — פייבקה הביט לפניו ושער בנפשו, כי הולכים הם אל המקום הרחוק, אשר שם יורדים השמים החורים, המואָרים בנוגה זך. שם, על תל גבוה, יושב האלהים, והוא איש־שיבה, עוטה כולו אדרת־שער גדולה ורחבה. הכל נגשים עד האלהים, והוא שואל. הוא שואל, והכל חייבים לענות לו, והאלהים מנענע את ראשו בתוך אדרת־השער הגדולה והרחבה אחת הנה ואחת הנה... איך יפצה פה ומה יענה הוא, נער קטן ופרוע כמותו, לפני האל הגדול והנורא, אשר אין מנוס ואין מפלט ממנו?

הרבה עבירות כבר עבר פייבקה בחייו, עבירות קלות וחמורות, אשר אמו הזכירה לו תמיד ויסרה אותו עליהן

שבע ביום. ואולם עכשיו הרהר פייבקה רק בשתי העבירות, שעבר לפני ימים מועטים, ואמו לא ידעה עדיין כלום. עבירה אחת נתגלגלה לו לפייבקה על־ידי אנישקה הקבצן. אנישקה זה היה קבצן עור, שכל ימיו היה מחזיר על הכפרים בתרמילו ומגשש את דרכו במטהו הגדול. פעם אחת היה מעשה ופייבקה נועץ את אחד השקצים להתנכל אל אנישקה ולהרעימו. עמדו שניהם והניחו לו סולם על דרכו. נתקל אנישקה בסולם ונפל על הקרקע בפישוט־אברים ופצע את חוטמו עד זוב דם. נקהלו האכרים בכפר ותפסו לו לפייבקה החוטא. ישב אנישקה העור ברחובו של כפר, דם פניו שותת, והוא בוכה בדמעות־שליש, בוכה וטוען, כי אלהים לא יכפר את דמו השפוך עד־עולם. עמדו האכרים והלקו את היהודי הקטן ככל הטאתו. ואולם פייבקה הרגיש בנפשו, כי בזה לא רצה עדיין את עונו. האלהים לא יכפר את דם אנישקה השפוך עד־עולם!

ושוב היה מעשה ופייבקה נכשל שנית בדבר עבירה מחוץ לכפר, במקום הסמוך לבית־הקברות של האכרים. אותה שעה היתה חבורת שקצים מבני הכפר, ופייבקה בתוכה, רודפת אחרי סיעת יונים עפות וזורקת אבנים בהן. זרק גם פייבקה אבנים באויר. גרם לו החטא ופגע באבנו באותו הצלב הלבן העומד על תלו עם צלמו הערום בתוך הקברים. ראו השקצים ונבהלו ורעדה אחזתם. ואולם הרבה רעים וידידים נאמנים היו לפייבקה ביניהם. הידידים הנאמנים הללו הסבירו לו אז, כי עבר עבירה חמורה, שאין לה שום כפרה, כי פגע באבנו בבן־האלהים עצמו. כל הפוגע בבן־האלהים, סופו נידון לתליה ויורש גיהנם...

עכשיו הרהר פייבקה בשתי העבירות החמורות הללו ורוחו היה נרגש מאד. ברור היה לו, כי עוד מעט ותגיע השעה, אשר יעמידוהו לדין ויִשפטוהו כפלים ככל חטאתו, אשר חטא לאנישקה ולבן־האלהים. ואולם מה יענה ובמה יצטדק — איננו יודע...

כעבור שעות אחדות, כשקרבו עד טחנת־הרוח של הכפר הגדול, כבר התחילה השמש לרדת. מרחוק נתגלה נהר הכפר מבין הערבות הגדלות משני עבריו. על־פני הנהר היה מתוח גשר־עץ רעוע, גבוה וארוך.

— הנה המנין שם! — קרא מתית והראה באצבעו על גגות־התבן, שהזהיבו מרחוק בזוהר השמש היורדת.

בעברם את הגשר המתנודד, הביט פייבקה למטה, אל מי הנהר השחורים והעמוקים, המפכים בדממה והולכים לאט בצל הערבות הכפופות אליהם. כמה גבוה הגשר ומה עמוקים המים! פייבקה הרגיש פתאום מועקה כבדה בלבו וצר היה לו עד כדי התעלף. עמד ותפס לאביו בכנף קפוטתו הקרועה ואמר לו מתוך יאוש רב:

— אבא, הן אני לא אוכל לענות...

— מה, אמן? אי, טפש שכמותך! אין זו עבודה קשה ביותר. וכי עבודה קשה היא זו? כשהכל עונים — אף אתה עונה אחריהם!... — שדל מתית את בנו בדברים רכים. ואולם פייבקה שמע, כי גם קול אביו נרגש ורועד.

מעבר השני של הגשר נתגלה לעין בית־המלון הגדול עם האכסדרה הרחבה, הפונה אל רחוב הכפר. לפני האכסדרה נראו יהודים לבושים בגדי יום־טוב ומטפחות אדומות בידיהם, נשים עוטפות צעיפי־משי צהובים

ונערים מתהלכים הנה והנה חלוצי־נעלים, בפוזמקאותיהם לרגליהם, ואוחזים בידיהם סדורים קטנים חדשים. פייבקה הקשה את ערפו ולא רצה ללכת אחר אָביו אל הבית פנימה, אלא נשאר עומד מבחוץ, כשהוא נחבא יחידי בין האורוה ובין דיר־העצים, עומד שם נבהל ומשתומם ועיניו השחורות והלוהטות מציצות לפניו מתחת כובעו הגדול והעמוק. ואולם לא הניחו לו לעמוד יחידי עת רבה. מיד נגלה עליו נער אחד מן הנערים, והוא בעל שערות אדומות ופנים קטנים, מכוסים בהרות־שמש, ועיניו לבנות, קטנות ומהירות, וכולו מבהיק במלבושיו החדשים. נער זה, כשהתיצב לפני פייבקה, הסתכל בו תחילה מבלי דבר דבר; אחר־כך הוציא מכיסו מין בקבוק קטן, מלא נוזלים, נענע אותו באויר אַחת הנה ואַחת הנה ועמד וטפח בו תחת חוטמו של פייבקה בחריצות רבה. ואָז פתח פיו ואָמר:

— בן מי אתה?

פייבקה הרעים פניו וכבש עיניו בקרקע.

— שמע־נא, אתה תרנגול־הבר! למה תעמוד פה בחוץ? לך ותתפלל מנחה. כבר התפללת מנחה?

— ל־לא...

— ונר הבאת?

— ל־לא...

— אותו היהודי בעל הקפוטה הקרועה אָביך הוא?

— אַ־אָבי...

הנער האדמוני תפס לו לפייבקה בידו.

— קום ולך עמדי, וראית את אשר יעשה לאָביך בבית.

בפנים הבית, אשר לשם דחף הנער האדמוני את פייבקה, היה חום מרובה והמולה מוזרה נשאת באויר והמון דברים ומראות משונים מרחפים ונבלעים זה בזה. יהודים לבושי־שחורים עמדו אל הכתלים, הללו מתנועעים ומשתחוים, הללו מתופפים על לבם באגרופיהם, והללו קוראים מעל סדורי־התפלות בקול רם ובוכים בהמולה רבה. נשמעו קולות של בני־אָדם משתעלים ברמה, כחים ורקים, גורפים חוטמיהם ברגש לתוך מטפחות אדומות. כסאות וספסלים נעתקו ממקומם וחרקו, ומאחורי הפרגוד, אשר שם בית־המבשלים, הגיע צלצול קערות וכפות וקול תינוק, הגועה בבכי.

באחת הפנות, ליד ערמה של שחת, ראה פייבקה את מתית אָביו, כשהוא עומד ומתבונן סביבו אל כל העברים וממצמץ בעיניו הצבות והאדומות באמון רב ובבושת־פנים. מסביב לו נאספו המון נערים, כולם עליזים ודעתם זחה, עומדים צפופים ומתלחשים וקורצים בעיניהם זה לזה מתוך ערמומית יתירה.

— הרי לפניכם בנו של זה. בעל כובע ובעל שפה ! — קרא הנער האדמוני ודחף את פייבקה לתוך חבורת הנערים.

בשעה זו נגש אל מתית בן־אָדם צעיר, והוא לבוש צוארון לבן, שעניבה חסרה לו, ורק קרס־נחושת מלוטש מבריק מתוכו בקצהו המחודד. בן־אָדם זה אָחז רצועה כפולה שמונה בידו ונופף בה באויר, כאשר ינופף הפרש במגלבו, בגשתו אל סוסו האביר.

— ובכן, רב נפחא...

— מה? כלומר... להשתטח? — שאל מתית בהכנעה את האיש הצעיר וגחך בשעת־מעשה בבושת־פנים ובאמון רב אל מול חבורת הנערים, העומדים סביבו בקוצר־רוח ומחכים.

— אָמנם כן, הטריח־נא עצמך והשתטח, רב יהודי. מהר ואל תעמוד. עוד מעט ופנה יום!

והאיש הצעיר בעל הצוארון הלבן הציץ בעין אחת קורצת על בני החבורה ושוב הרים את הרצועה ונופף בה באויר בחריצות ובַּה.

מתית עמד לכנס את כנפות קפוטתו, כורע וצונח לאט־לאט, מתוך ישוב־הדעת, על ערמת השחת, אשר לפניו. אותה שעה הרים בן־האָדם את הרצועה הכפולה שמונה באויר, כולו מוכן ומזומן לעשות מלאכתו באמונה ופניו מאירים מתוך רוב אושר ועדנים.

— אחת, שתים, שלש!... — התחילו הנערים מונים את מספר המלקות בקול רם וצחוק פרוע פרץ מפי כולם.

פייבקה עמד והביט על כל הנעשה לנגד עיניו בחרדה ובתמהון־לבב. רצה פייבקה לגשת אל אָביו ולאחוז בו, למען יקום ויברח מפה וימלט על־נפשו. ואולם תוך־כדי־רגע התנער מתית וקם מעל ערמת השחת, כולו כפוף ונדכה, מגחך בבושת־פנים ומשפשף בידיו את עיניו האדומות.

— ועכשיו, רבי, הא לך את זה. אף הוא ראוי למלקות! — קרא הנער האדמוני אל בעל הרצועה ואָחז בפייבקה ומשכהו אל הערמה. פייבקה הסמיק כולו והתאמץ באין אומר ודברים להשמט מידי הנער. הלה לא הרפה ממנו. וכך היו מתנגחים שניהם בדומיה עד

הגיעם אל הפתח. אָז הציץ פייבקה בעיניו השחורות והלוהטות אל פני הנער הקטנים והאדמונים ואָמר לו בחמה כבושה:

— את כל שיניך אַקהה!

— מי? אתה? לבוש־קרעים שכמותך! הרי הבית הזה ביתנו הוא! היודע אתה, כי בערב ראש־השנה הייתי עם אָבי־זקני בעיר?... הנה אקרא ללייברוץ, ויראך את נחת־זרועו!

ומִיד נתגלה לייברוץ, הוא לייבקה הרכב, המחמר אחרי סוסיו של בעל־האכסניה, בחור כהלכה, בעל־כתפים, לבוש כתונת של אכרים, שצוארונה עשוי הדר ורקום משבצת אדומה. אותו בחור כבר היה מוכן ומזומן כולו ליום־הדין בפוזמקאותיו, פוזמקאות־הצמר, אשר לרגליו, ובבקבוק הגון של נ ט פ י ־ ח ל ש ו ת אשר בידו. כשבא, מיד פנה דרך לעצמו בתוך חבורת הנערים והתחיל מרתיע והולך כנגד פייבקה, כאויב היוצא לקרב, מביט עליו מגבוה בעין אחת וקורץ בשעת־מעשה בעינו השניה אל נכדו של בעל־הבית, אל הנער האדמוני בעל הפנים הקטנים והנקודים:

— מי הוא חפץ זה?

— כלום יודע אני? חזקה עליו, שגנב הוא... בן הוא להנפח הקוזלובי. מתפאר הוא לעיני כל הנערים, כי יקהה את שיני.

— האמת הדבר, בני ובר־בטני? — שאל לייברוץ בניגון, מתוך קרירות־לב רבה, ודרך־אגב עמד ומחה על פניו של פייבקה בכל חמש אצבעותיו מלמעלה למטה. — אם כן, הרי חייבים אנחנו להקריב מעט מרור אל אפו,

ותאורנה עיניו... שמע־נא, אתה, גבור־החיל מקוזלוב!
יהא־נא ברצונך לטמון את ידיך בצלחתך ולהתגבר על
יצרך, כי לייבקה כאן! היודע אתה, מי הוא לייבקה
ובמה כחו גדול? היודע אתה את טיב אגרופו? אשריך
וטוב חלקך, כי לב יהודי ברא לי אלהים, ואני מוחל לך
הפעם: היום הזה יום־כפורים לנו בעולמו של הקדוש־
ברוך־הוא...

ואולם דעתו של הנער האדמוני, בעל הפנים הקטנים והנקודים, לא נתקררה עדיין כל־צרכה.

— וכי ראית מימיך לבוש־קרעים שכמותו? בא מכפר קוזלוב ברגליו היחפות ואומר להכותני פה בביתנו!

חבורת הנערים הקיפה את פייבקה על האכסדרה ולגלגה עליו והציקה לו במהתלותיה. והוא עמד בתוך החבורה העליזה הזאת בפניו הנזעמים, כולו נדהם ומבולבל, כובש פניו בקרקע ושותק, ומראהו כחיה קטנה נרגזת, שנלכדה בפח.

אחר־כך פנה היום והחשיך האויר בחוץ ועל השלחנות הארוכים אשר בבית־המלון כבר דלקו הרבה נרות גדולים, נרות־נשמה. בית־המלון הגדול היה מלא מפה אל פה יהודים מתפללים, בעלי פנים אדומים ומזיעים, כולם עוטפים טליות וקיטלים לבנים ורחבים. „התפלה הזכה" הגיעה לעצם חומה. הכל עמדו והתנועעו ברגש מעל המחזורים הפתוחים לפניהם. בחלל הבית, המלא הבל חם, היה תלוי ועומד שאון רב בלתי־פוסק של קולות הרבה, הבוקעים ועולים בזה אחר זה ומחרישים את האזנים בהמיתם. כל אחד מן המתפללים היה שוקד להרים את קולו על קול חברו, הסמוך לו, ולנצח אותו בתפלה ובתחנונים. היהודים היושבים בכפרים יהודים

פשוטים הם מטבע בריותם ואינם יודעים את ערכה של תפלה בלחש. היהודים היושבים בכפרים אינם רגילים בתפלה בכל ימות השנה, מרוחקים הם מהקדוש־ברוך־הוא ומובדלים מדברים שבקדושה, ולפיכך, בהגיע יום־הדין הגדול והנורא, הרי הם מזדרזים למלא בבת־אחת את אשר החסירו במשך השנה כולה, והם משתערים על האלהים בכל עוז, מתכוונים להפנות את לבו אליהם בעל־כרחו, ותפלתם בוקעת ועולה בסופה ובסערה. יותר מכולם התרגש שליח־הצבור עצמו, הוא האיש הצעיר, בעל הצוארון הלבן עם קרס־הנחושת המבריק. האיש הזה בן־עיר היה, ולפיכך שקד להראות לבני־הכפר הללו את כחו לאלהים, כי בקי ורגיל הוא במלאכת־הקודש אשר לפניו, ויכולים הם איפוא להיות שלוים ושאננים איש במקומו. חזקה על שליח־צבור כמותו, שתפלתו לא תשוב ריקם. פייבקה עמד בתוך האויר הלוהט והסוער כולו נרעש ונפחד, נדהם ואובד. התפלות והניגונים המוזרים וקולות הבכי והיללה שטפו ועברו על ראשו כגלים סואנים ורותחים; מועקה כבדה לחצה את לבו התוהה וניצוצות־אש אדומים פזזו ורחפו לנגד עיניו הבוערות. הוא עמד בתוך הקהל המתפלל בודד וזר והמתין בחרדה לאיזה דבר, היוצא מגדר הטבע, אשר בוא יבוא. בעמידתו זו ראה פייבקה, והנה איש זקן הדור, עוטה שיבה, יצא מקרן־זוית ובידו ספר־תורה מעוטף שיראים ומקושט במטוה־זהב. הזהב הבהיק והתנוצץ כנגד אור הנרות והשתפך בשפעת זהריו על זקן־הכסף הארוך של האיש הזקן הפלאי. אז אחזה רעדה את פייבקה: „הנה הגיעה השעה“... ואולם ראה ראה את כל זה בעד ערפל לבן, במקום רחוק ממנו, בתוך

ההמולה הרבה של הקולות והניגונים הזרים, ובתוך אותו הערפל הלבן נעלם פתאום ספר־התורה, והאיש הזקן הנפלא אף הוא נתעלם מן העין, חמק ואבד. פני פייבקה בערו כאש, בשרו נעשה חדודים, ברכיו רפו וכשלו, ורק ידיו ורגליו רחפו מקור, כאילו פשטו את עורן מעליהן.

פעם אחת, בעמוד פייבקה לפני אחד השלחנות הארוכים, מול האור הבהיר של הנרות הרבים, נדהם רגע מרוב חושיו בו ועצם את עיניו. באזניו צללו אלפי פעמונים בהמיה כבדה ומחרישה. פתאום דפקו דפיקה עצומה על־פני השלחן, וכרגע נשתתקו כל הקולות בבת־אחת ומסביב השלך הס. פייבקה חרד כולו ופקח את עיניו. אימה גדולה נפלה עליו בתוך הדממה אשר מסביב, ואז רצה לעזוב מקומו אצל השלחן ולעבור משם והלאה. ואולם סביבו נדחקו יהודים רבים, כולם עוטפים טליות וקיטלים לבנים, עומדים צפופים ומשתחוים ומתפללים לאלהים בלחש סוער. אחד המתפללים דחק בכל גופו את פייבקה ולחצהו אל מחזור פתוח, שאותיות גדולות ושחורות מכסות את כולו. האותיות השחורות רחפו לנגד עיני הנער הנבהל כהמון צפרים עפות. פייבקה התחיל מפרכס בידיו וברגליו. היהודים המתפללים רגזו תחתיהם, ורבים מהם גערו בו בלשון־אלמים: „נו־נו, נו־נו!"... פייבקה נשאר עומד מבלי זוע עת רבה, דחוק אל המחזור הפתוח, תפוס וכבוש בתוך המון יהודים גבוהים לבושי קיטלים, המתנועעים ברגש מעל ראשו ומתפללים לאלהים בלחש סוער. זעה קרה כסתה את גופו. כשיצא משם, היה מעונה ומדוכא כולו, לבו סחרחר וברכיו פקות. אז פרש לקרן־זוית רחוקה, אל המקום אשר עמד בו אביו, ושם צנח על הקרקע ונרדם.

בלילה ההוא חלם פייבקה חלום נפלא מאד. בחלומו, והנה הוא עץ, הצומח ועולה מן האדמה בתוך שאר עצי היער, ופני אָדם לכולם. בעמידתו זאת הוא רואה את אנישקה העור הולך ובא לקראתו, כולו מוכה ופצוע ודם פניו שותת. בידו האחת מרים אנישקה את מטהו הגדול, ובידו השניה הוא אוחז אבן (פייבקה הכיר מיד, כי זוהי אותה האבן, אשר בה פגע בבן־האלהים), ומדי פעם בפעם הוא הופך את ראשו לאחוריו, מרמז במטהו הגדול וקורא לפלוני־אלמוני, כי יבוא גם הוא אל פייבקה. פייבקה מכונן מבטו לפניו ומסתכל יפה — שם, במעמקי היער, נצב האלהים עצמו, והוא לבן כולו, כשלג בנפילתו משמים. ופתאום מתנשא האלהים מתוך היער, והוא הולך הלוך ורם, הלוך ורם, וככל אשר ירום, כן יוסיף להביט בעיניו תחודרות על פייבקה. פייבקה מרגיש זאת בלבו ובכל חושיו, ורק בעיניו לא יראה את האלהים, כי ערפל כבד ירד ממרומים וכסה את כל אשר לפניו. מתוך הערפל נראה רק אנישקה העור, ההולך ומתקרב אליו ומרים עליו את מטהו. פייבקה רועד ומפרכס וזעה קרה מכסה את כל גופו. רוצה הוא לשאת את רגליו ולהמלט על נפשו, ואולם אין בכחו לעשות זאת: עץ הוא, הצומח ועולה מן האדמה בתוך שאר עצי היער...

פייבקה הקיץ משנתו בתוך המון יהודים, הישנים על הקרקע. כשנתעורר ופקח את עיניו, ראָה אָמנם, לאור הנרות הדולקים, והנה בן־אָדם בעל קומה גבוהה ובעל רגלים יחפות, כולו לבן, עומד מעל היהודים הישנים ואוחז כעין בקבוק בידו. האיש הלבן ורם־הקומה כרע בלאט על ברכיו, גחן בזהירות רבה אל מתית הנפח, המוטל בין הישנים ומשמיע קול נחרה

עצומה, והקריב אל אפו בחשאי את הבקבוק אשר בידו. מתית הוציא מגרונו צריחה משונה, ומיד נתעורר וישב במקומו.

— הא? מה? מי הוא זה? — שאל בקול־פחדים.

האיש הלבן ורם־הקומה היה אותו שליח־הצבור בעל הצוארון הלבן, שעבר בערב לפני התיבה.

— אני הוא זה! — צחק שליח־הצבור מתוך הנאה יתירה. — אל תירא ואל תפחד, רב נפחא. הנטפים הללו כנטפי־רפואה יהיו לעצמותיך... חה־חה!

— למה בי דוקא? — עמד מתית על רגליו וקבל לפני האיש הצעיר ומצמץ בעיניו הצבות והאדומות כנגד האור. — מה עשיתי לך?...

כבר נצנצו דמרומי־שחר. חום הבית פג כולו והאויר היה צונן. אשי הנרות הדולקים עדיין הבהבו והתנוצצו בתוך זכוכיות החלונות האפלוליות, המכוסות טל־בוקר. על הקרקע, המוצע שחת, הקיצו יהודים אחרים, הרימו ראשיהם הפרועים והציצו על העומדים בעינים נסוכות־שנה. פייבקה עמד בתוך הבית בפה פעור ועיניו לטושות. האיש הצעיר בעל הבקבוק זנק אליו פתאום לתפסו.

— הוי, שרץ קטן שכמותך! למה מהרת כה לקום? למה תביט אלי בעיניך? אפשר אף אתה רוצה להריח מן הבקבוק? הא לך ותריח!

פייבקה פנה לו עורף, פרש לקרן־זוית אחרת והביט משם כחיה קטנה, שהרגיזוה ממאורתה.

כשהאיר היום, עמדו שוב להתפלל ברגש ובהתלהבות, ובבית ניעור שוב שאון בלתי־פוסק והבל חם התחיל

מפעפע באויר. ואולם היום כבר הוסר הקסם מעל כל
הדברים הנפלאים אשר בבית ולב פייבקה רחק מהם.
ואפילו אנישקה העור עם האבן אשר בידו לא הבהילהו
עוד ולא הפיל אימתו עליו — כל אותו החלום הנורא פג
כולו עם אור היום ונעלם מאחריו והיה כלא היה.
כשהוציאו מן הארון את ספר־התורה, המעוטף שיראים
לבנים ומקושט במטוה־זהב, עמד פייבקה סמוך לשלחן
והביט בלא רגש על עבודת־הקודש, וראה את הגוילים
הנחשפים ואת האותיות המרובות, השחורות והנוצצות,
הגלויות ונראות לעיני כל, — ולא נע ולא זע. ואז ראה
גם את שליח־הצבור הצעיר, בעל הצוארון הלבן, והנה
הוא נגש אל ספר־התורה בפסיעות בוטחות, גוחן אליו
ונושקו אגב אצבעו, קורא בו בקול רם ובניגון מסולסל
ומתנועע בשעת־מעשה, וכל מנהגו מנהג חירות, כאדם
בקי ורגיל, אשר כבר נסה בימי חייו באלה: כשהוא
גומר קריאתו ומפסיק, הריהו מפשיל את ראשו לאחוריו,
מושך על כתפיו את טליתו הצונחת, עומד רגע בגאה
ובגאון וצופה את כל הקהל כגבור מנצח, השב ממערכות־
המלחמה.

הנערים סובבו בבית הנה והנה חלוצי־נעלים,
בפוזמקאותיהם לרגליהם, אוחזים את בקבוקיהם בידיהם
ומפהקים בכל פה אל תוך סדוריהם הקטנים. מעל הקרקע,
המוצע שחת, התרוממו עמודי אבק והתאבכו באויר. השמש
הציצה בעד החלונות, ואשי הנרות, הדולקים על השלחנות
הארוכים, הועמו וקטנו בתוך האבק הפורח. נדמה לו
לפייבקה, כי זה כבר הוא נמצא כאן, במקום הזה, אשר
חייו נעשו בו פתאום יגעים ומסובכים ולוטים בחשכה.
החיים הקודמים, הבהירים, הקלים והפרועים, נראו לו

עכשיו כאילו מתוך חלום רחוק, אשר פרח ועבר ולא ישנה עוד עד עולם. יאוש אלם חלחל בכל פנות לבו הריק, ורגליו פקו ורחפו מקור, כאילו פשטו את עורן מעליהן והציגון ערומות. אז פרש פייבקה לחוץ, התבודד על הסוללה מאחורי בית־המלון, במקום קמשונים וחרולים ועשבים כמושים, ושם שכב יחידי ונמנם כנגד החמה. לפני עיניו העצומות שטפו נחלים אדומים והכו גלים סואנים, ומתוך כך בער מחו וכאב מאד. דמות פלוני, דמות שחורה וזרה, בעלת קומה גבוהה, עמדה לפניו כל אותה השעה, האפילה עליו בטליתה, התנועעה מעל ראשו והתפללה, והתפללה בלחש סוער...

אך הנה נצב עליו מתית אָביו, והוא תמה קצת ונבוך, נוגע בו נגיעה קלה, מעירו בחשאי ושואלו בקול רך ומלא חמלה:

— פייבה, הא? למה תישן? למה תישן כל היום, פייבה? לא אָכלת עדיין?...

— אי אפשי...

פייבקה קם ונגרר אחוי אָביו ברגלים כושלות ונכנס אתו לבית־המלון. על־פני האכסדרה בחוץ ועל־גבי הספסלים בתוך הבית נחו מעמל הצום יהודים עיפים ומעונים, חצים יושבים וחצים שוכבים, מטפחות אדומות בידיהם ופניהם חורים ומרושלים. השמש כבר פנתה לרדת מאחרי הכפר ושטפה בזהרה האדמדם את חלונות בית־המלון. פייבקה עמד עם אָביו ליד אחד החלונות בפנת הבית וראשו עליו סחרחר מפני שפעת האור, השוטף כנגדו. מתית הביט דומם בעד החלון החוצה, עומד וממצמץ בעיניו האדומות ומורט באצבעות רועדות

את שער זקנו המסובך. אחר־כך התחילו שוב בתפלה ודפקו דפיקה עצומה על השלחן ועמדו לשמונה־עשרה. אחרי שמונה־עשרה עמד שליח־הצבור הצעיר לסלסל בגרונו לפני התיבה, אלא שקולו נחלש כבר ושקידתו הקודמת נסתלקה ממנו כולה. כל הענין הזה, כפי הנראה, כבר היה עליו למשא, והוא מלא עכשיו את שליחותו, כאדם המעביר על מדותיו ומוותר משלו לטובת הרבים. מתית הנפח שכח אותה שעה את המקום, אשר הוא עומד בו, והסיח לבו ממחזורו, הפתוח לפניו, ובעמדו נשען אל סף־החלון בפנת הבית, נעץ את עיניו האדומות בצמרות העצים, אשר בערו במרחק באש השמש היורדת. ואז נפל דבר בבית־המלון, אשר איש לא קוה לו ברגע ההוא. מתית הוריד את ראשו, כבש פניו במחזורו הפתוח וגעה פתאום בבכי־תמרורים. כל המתפללים הפכו אליו את ראשיהם, הביטו בו ותמהו. מפי רבים פרץ צחוק. המקום, אשר בו עמד אז שליח־הצבור בתפלתו, לא היה כלל מקום המוכן לבכי. מה ענין בכי ודמעות אצל „מיכאל מימין מהלל“, אשר בתפלת המנחה? מסביב למתית הבוכה נאספה חבורת נערים ואברכים והתלוצצה עליו ונהגה בו קלות־ראש. אחד האברכים, חתנו הצעיר של בעל־האכסניה, משך בטליתו של מתית.

— רב יהודי! כפי הנראה, טעות היא בידך. לא כאן בוכים...

מתית לא ענה דבר ולא הביט אל האברך, ורק נשתתק מיד. אז קפץ מתוך החבורה גם הנער האדמוני, בעל הפנים הקטנים והנקודים, ואף הוא משך בטליתו של מתית:

— רב יהודי! טעות היא בידך!

פייבקה הביט מתוך בלבול החושים פעם על בני החבורה ופעם על אָביו. ופתאום זנק ממקומו ונתן את עיניו החודרות, השחורות והלוהטות, בפניו הקטנים והנקודים של הנער האדמוני.

— אתה, אתה... קאָב טעפּי בּיעסי!...*

בּתוך הקהל גדל הצחוק עוד יותר ובבּית קם שאון. נשמע קול קורא: „שקץ שבמותך, במקום קדוש?"... אחד המתפללים אָמר בקול רם: „אי־הי! נראה, כי בנו של אותו הקוזלובי מן השקצים המעולים הוא!" האיש הצעיר, בעל הצוארון הלבן, העובר לפני התיבה, דפק בחמתו על המחזור ורגז כולו, על כי אין שומע לתפלתו המסולסלת.

פייבקה נמלט מן הבּית אל מקומו אשר מאחורי בית־המלון, אל הסוללה, הזרועה קמשונים וחרולים ועשבים כמושים. מיד בּאה אחריו חבורת הנערים כולם ולייבּרוץ הרכב בּראשם.

— הנה הוא, לבוש־הקרעים הקוזלובי! — צוח הנער האדמוני בקול דק. — הנשמע כדבר הזה? להכותני הוא אומר! בּביתנו הוא מעיז פּניו! מה תאמר לתרנגול־הבּר שבמותו?...

לייבּרוץ קרב אל פייבקה בפסיעות מרושלות ובתנועה אטית של אָדם מתון ומיושב, העושה את מעשהו בהשקט ובבטחה.

— חכו־נא, ילדים, אל תרגזו! עוד מעט ונסלק לו את המגיע ממנו בצדק ובמשפט וביושר־לבב, והקדוש־

---

* השדים יקחוך!

ברוך־הוא ישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו, ונאמר אמן.

ולייברוץ, אחרי השמיעו את הדברים האלה, עמד ותפס לפייבקה בשתי ידיו, הפשיל אותן לאחוריו באכזריות מתונה ושוקטת ורמז להנער האדמוני, בעל הפנים הקטנים והנקודים:

— נו, אהרצי, קום ופגע בו!

הנער האדמוני נזדרז והוציא מתוך כיסו את בקבוק הנטפים אשר לו, העביר מעל פיו את הפקק בחריצות רבה ומיד הקריבו אל אפו של פייבקה. פייבקה זנק בכל כחו מידיו האמיצות של לייברוץ, התנפל מתוך טירוף־הדעת על הנער האדמוני ושלח את צפרניו בפניו הקטנים והנקודים של זה. ואולם תיכף צללו אזניו לקול מהלומות קשות ונמרצות, אשר ספג בזו אחר זו משתי ידיו של לייברוץ הקשות והכבדות. פייבקה נשאר רגע במקומו, נדהם ומבולבל והדבר אין בפיו. אך תוך־כדי־רגע קפץ אל לייברוץ כחיה קטנה טורפת, כבש פניו בזרועו ותקע בה את שיניו החדות עד עומק הבשר. לייברוץ הוציא מגרונו קול צריחה איומה.

קמה מהומה מסביב לבית־המלון. מתוך הבית פרצו המתפללים בטליותיהם וקיטליהם. נשים נבהלות וחורות־פנים עמדו על האכסדרה וצעקו אל בניהן בקולותיהן הדקים. יהודים באים־בימים הטיפו מוסר למתית הנפח בגלל בנו הפרוע והחוטא. אחר־כך שב הקהל לתפלתו, ומאחורי בית־המלון, ליד הסוללה, השרויה כולה בצללי־ערב, נשארו רק מתית ופייבקה לבדם. מתית הביט אל נערו, מצמץ בעיניו האדומות והחריש. מתית לא היה איש־דברים ולא מצא בפיו להגיד לבנו אלא את זה:

— פייבה, האם שם בבית חולה... ואתה — פה?...

מתית הלך ופייבקה נשאר יחידי על הסוללה, אשר מאחורי בית־המלון. ושוב שכב שם ונמנם. ושוב שטפו לפני עיניו העצומות נחלים אדומים והכו גלים סואנים, ודמות פלוני, דמות אדם זר, בעלת קומה גבוהה, האפילה עליו בטליתה, התנועעה מעל ראשו והתפללה, והתפללה. ורק עכשיו היה מראה הנחלים השוטפים אדום מאד, והתפלות הנתכות על ראשו הומות וסוערות מתוך יללה רבה ואיומה...

כשנתעורר פייבקה ופקח את עיניו, היתה עלטה מסביב. מתית אחז אותו בידו, הקימו על רגליו ואמר לו מתוך התעוררות יתירה: „הולכים אנו הביתה".

בבית־המלון מבפנים נשתנה המראה כולו וקודש נדחה מפני חול. הנרות הרבים לא היו עוד; במקומם הפיצה העששית הגדולה את אורה הבהיר על־פני החדר הגדול והמרווח. מסביב לאחד השלחנות ישבו יהודים רבים, כולם לבושים קפוטות שחורות, בלא קיטלים, וכובעים בראשיהם. היהודים לא התפללו עוד, ורק אכלו ושתו וצלצלו בכוסות ודברו כולם בהמולה אחת. באזניו של פייבקה המו דבריהם כהמיה כבדה ומחרישה של אלפי פעמונים. נדמה לו, כי רואה הוא את הבית הזה בפעם הראשונה, וכל היהודים הללו, היושבים צפופים מסביב לשלחן, מעולם אחר באו זה עתה, מעולם רחוק וזר. היהודי הזקן, היושב שם בראש לפני הכוסות והבקבוקים ומנענע בזקנו לכל עבר ומכשכש בלשונו מחמת חולשה, אינו דומה כלל לאותו הזקן, העוטה שיבה, אשר נגלה אתמול עם ספר־התורה הלבן והנוצץ.

מתית הנפח נגש עד השלחן, הוציא קול שיעול מגרונו, כוון קידה אחת כלפי כל המסובים ואמר להם:

— שנה טובה!

היהודי הזקן הרים את ראשו מעל השלחן, הציץ בעינים רוגזות על מתית ושאל בקול רם ומנסר, אשר הגיע לאזני פייבקה כהד הרעם המתגלגל:

— הא?!

— אומר אני... כלומר: הולך אני הביתה, הביתה אני הולך... שנה טובה אני אומר...

— הא? שנה טובה? שנה טובה גם לך! חכה, קח־נא מעט יי"ש. הלא צמת. הא?

פייבקה תמך עצמו בשלחן ועצם את עיניו. האור הבהיר, השופע מן העששית הגדולה, וקול הזקן, המתגלגל ומנסר באויר כהד הרעם, ענוהו והכאיבו למחו הלוהט עד כדי התעלף.

— הא? — רעם קול הזקן. — בנך הוא זה, אשר שרט שרטת בפני אהרצי שלי? הא? נער פרוע הוא? צריך אתה ליסרו בשוטים! יותן גם לו מעט יי"ש! עוגת־דבש! יברך ברכה! הא? אינו יודע עדיין להתפלל? לא טוב הדבר! צריכים איפוא ליסר אותך בשוטים!... הא? רצונך לילך הביתה? לך, לך לשלום! הא? אשתך ילדה בת לעת זקנתה? מזל־טוב!... הא? שנה טובה, שנה טובה! חכה רגע, אל תמהר! שמא נצרך אתה לזהובים אחדים לכבוד יום־טוב? הלא ימי הסוכות ממשמשים ובאים... הא?!

מתית ופייבקה יצאו ללכת לביתם. בחוץ נשא מתית את עיניו אל השמים הטהורים, המוארים באור הלבנה, ואמר לבנו: „האם מחכה כבר". ותיכף לזה

נזדרז והתחיל פוסע בחפזון רב. פייבקה נגרר אחריו בלא כח.

על־פני הגשר הגבוה פגעה בהם רוח קרה, המנשבת ועולה מתוך הנהר. כשעברו את הגשר, נחפז מתית עוד יותר בלכתו, נושם ונושף ומנפנף כנפות קפוטתו הקרועה לרוח. ופתאום עמד בדרכו ותמה תמיהה גדולה, כי נעלם פייבקה מאחריו. אז התבונן לכל עבר ושב לאחוריו ומצאהו, כשהוא יושב על הארץ בצד הדרך. הנער התכווץ כולו ונתקפל כפקעת, גופו רועד בחזקה ושיניו נוקשות זו לזו. מתית עמד לפני בנו תוהה ומשתומם.

— פייבה, מה זאת? הא? למה ישבת פתאום על הארץ? קום ונלך הביתה!

— לא... — ענה פייבקה ברעדה והביט על אביו בעינים מוזרות, שקדחו באש הקדחת. — לא אוכל...

— ההיטב הכוך שם, פייבה?

הנער החריש. אחר־כך הסב את ראשו מאביו והתמתח כולו על הקרקע.

— קר לי...

— החולה אתה, פייבה?

פייבקה התחזק וישב והביט שנית על אביו בעיניו השחורות והקודחות. ופתאום שאלהו:

— למה בכית שם? אמור, למה בכית?...

— כלום בכיתי, שוטה שכמותך? אני לא בכיתי כל־עיקר, אלא סתם... יום־כפור היום... והאם... האם חולה ויושבת בתענית שם... האם מחכה לנו... קום, פייבה, הבה נלך הביתה... האם... האם תניח התבושת לראשך... — נזכר מתית פתאום.

— למה בכית? למה בכית, כשהם צוחקים?... — הוסיף פייבקה לטעון בשבתו על הארץ ושיניו נוקשות זו לזו. — אין צריך לבכות, כשהם צוחקים... אתה בוכה, והם צוחקים... צריך להקהות את שיניהם, לסטור על פניהם, לנשוך אותם... לנשוך את כולם, את כולם, קאַב איח ביעסי!

ופייבקה קפץ את אגרופיו והתחיל מתחבט בקרקע בידיו וברגליו מתוך טירוף־הדעת.

מתית עמד לפני בנו נבוך ואובד־עצות והתבונן בחשכה אל כל העברים, כמבקש עזרה. מרחוק, מעל הגשר הגבוה והרעוע, נשמע הד פסיעות גסות וכבדות. כעבור רגעים קרבה ונראתה לאור הלבנה דמות אכר מאכרי קוזלוב.

— הוי, מי שם? האתה הוא, מוטקה? למה תעמוד פה יחידי בלילה? נחש תנחש? ומי הוא המוטל פה על הארץ?

— גם אני לא ארע, טרוחים רחימאי... נערי הוא זה, פייבקה שלי. והתעקש פתאום ואינו רוצה לילך הביתה. נראה, שאינו יכול... מה אעשה לו עתה? — עמד מתית וקבל לפני שכנו האכר.

— הא כיצד? וכי יצא מדעתו? קום וחלוק לו מנה יפה כגמולו... הוי, שד קטן, עמוד על רגליך!

פייבקה לא זז ממקומו, ורק רעד דומם בכל גופו.

— אח טי טשאָרט! * — התקצף האכר. — למה גדלת בביתך נער אשר כזה, מוטקה? הרי עונש הוא,

* הוי, שד משחת!

עונש מן השמים! מדוע לא תלקה אותו? הנה לפני ימים מועטים היה מעשה, ובאו בני־אדם וספרו עליו... אהאפא עצמה ראתה בעיניה...

— גם אני לא ארע, טרוחים רחימאי! — הצטדק מתית ופרש את ידיו באויר מרוב יאושו ומצוקת־לבו.

למחר בבוקר שכר מתית עגלה מאת אחד האכרים והוביל את פייבקה העירה, אל ההקדש אשר שם. אשת הנפח יצאה ללוות את הנוסעים ועת רבה עמדה בודדה על מפתן ביתה, ליד הדלת והמזוזה.

ופעם אחת, בבוקר בהיר וצונן של ימי הסתיו האחרונים, עת שתקנו בכפר את המסילה והשמש זרחה על־פני תלי העפר הרענן והתחוח, עברה השמועה בתוך חבורת השקצים, כי פייבקה מת בעיר.

בעל־שמחה

בַּעַל־שִׂמְחָה

א.

לייזר בן משה־יוסי התם, נער עני מבני־העניים, התחיל מכין את עצמו למבחן בהגימנזיה בעזרת חבריו בני העשירים.

מתחילה לא היה הדבר הזה ברור כל־צרכו למשה־יוסי. רואה היה, כי לייזר שלו טורח הרבה ומכין עצמו לאיזה דבר רם ונשא, שלא כל אדם זוכה לכמותו; אלא אותו הדבר הרם והנשא היה למעלה מבינתו של משה־יוסי, ולשאול עליו את פי בני־ביתו לא העיז פניו. פעמים היה משה־יוסי רואה בתוך ביתו נערים לבושים הדר, ביניהם גם בני הגבירים שבעיר, והם מתהלכים כולם עם לייזר בנו בידידות רבה, מלמדים אותו לשון וספר, מדברים ומסיחים אתו על ענינים רבים ברוסית, כ„פריצים" ממש, והרי הם כחבריו לכל דבר. כל הימים עסוק לייזר בספריו — בקריאה, בכתיבה ובשנון מלים זרות ומשונות. ולא עוד, אלא שכותב הוא במהירות נפלאה גם אדריסות בשביל הנשים השכנות, שבעליהן באמריקה!

ובלילות, בשעה שמשה־יוסי שוכב על משכבו, שומע הוא ומקשיב, כיצד לייזר שלו טורח בלמודו, פוסע בחדר אחת כאן ואחת כאן, משנן לעצמו את המלים הקשות וחוזר ומשנן אותן. יש שלייזר מרכך את קולו והוא אז כמתחנן ומבקש על נפשו, ויש שהוא מתרגז ומדבר קשות... ומשה־יוסי אינו יודע עדיין בבירור, מה תהיה תכליתם של הלמודים הקשים הללו, שלייזר משנן לעצמו, ולמה הם לו? אלא ברור לו, כי לייזר זה יהיה, אם ירצה השם, אדם גדול, אף־על־פי שבנו של תם הוא!...

ב.

משה־יוסי התם הוא יהודי עני ושפל־ברך, שהחזק שוטה בעיני הבריות. נתון הוא תמיד תחת השגחתה של זוגתו שרה־לאה, אשה קולנית ורגזנית, המחזיקה חנות־מרכולת קטנה ונוהגת ממשלתה ביד רמה. בימות הקיץ, מכיון שמגיעה עונת גנים ופרדסים, משתכר משה־יוסי לשומר בפרדסו של חיים קצר־הפאה, ישן כל לילות שמירתו בסוכת־נצרים, וזוגתו שרה־לאה באה על שכרו מערב־שבת לערב־שבת. ובשאר ימות השנה הרי הוא עוזר כנגדה בחנותה הקטנה, נושא עולה, נכנע לפניה, שומע תוכחתה ומוסרה ומקבל מרותה באהבה. שאר בני־הבית אף הם נוהגים בו מנהג תקיפות ומעיזים פניהם כנגדו, שלא כדרך העולם, שבנים נשמעים לאביהם והייבים בכבודו. יש שמשה־יוסי מצטער על זה בסתר־לבו, אלא שדרכו תמיד בשתיקה והרהורים, ומעולם לא הביע את מחשבותיו בקול. בכללו הרי משה־יוסי זה

יציר עלוב ומדוכא, שהבריות אינן משגיחין בו ולא כלום. לשונו תמיד בגמגום מגמגמת, והוא יוצא ידי חובת הדבור בהברות הגרון והחוטם בלבד. כששואלים אותו דבר כענין, הרי הוא משיב כהלכה, על הן — הן ועל לאו — לאו. אבל לדבר דבר מאליו לא נסה מימיו. מתירא הוא להתחיל בדבור, שמא, חס ושלום, יכשל בלשונו, ולפיכך אינו מוצא לגופו טוב משתיקה.

בניו הגדולים בעלי־מלאכה פשוטים הם, חייטים וסנדלרים, העומדים ברשות עצמם ומוציאים את כל שכרם על מיני תכשיטים ועניבות לצואריהם ומקלות מפוארים. אחד הוא לייזר שלו, שלא דרכיהם דרכיו. קטן זה נטל גדולה לעצמו ולא רצה בשום אופן להעשות בעל־מלאכה. באחד הימים נמלך לייזר בן־הזקונים והודיע בבית, שנפשו חשקה בלמודים. ומאותו יום ואילך נהיתה חדשה בבית משה־יוסי התם: גזירה יצאָה מלפני שרה־לאה לפנות את הבית ולכבדו בכל בוקר במטאטא. והבת הבכירה זלאטה אף היא התחילה שוקדת להרבות סדר ונקיון; מכבסת היא ומשפשפת את כלי־הבית בכל עוז, מיפה אותם עד כמה שידה מגעת ומרבה עליהם קשוטים שונים, העשויים נייר אָדום. ולא היו ימים מועטים עד שהופיעו בחדר התיכון שני כסאות צבועים לתפארה. ואחרי הכסאות — אספקלריה מאירה. והכל לכבוד לייזר ולכבוד חבריו, העוסקים בחכמה ומדע. ודעתו של משה־יוסי זחה ולבו טוב עליו מאד. מסתכל הוא בכלים הנאים הללו, המצויים רק בבתי גבירים, ונהנה מזיום. וכשאין איש בבית, הריהו ממשש בהם בזהירות יתירה וברגשות כבוד, מלטפם באהבה רבה וצוחק לעצמו צחוק נחת וערנים: הי־הי!

בלילות החורף, כשהנערים בני העשירים באים אל לייזר ללמדו ולקרוא עמו יחד בספרים, מתחמק משה־יוסי ממחיצתם ומתעלם מן העין. דרכו של משה־יוסי באותה שעה לעלות על התנור החם, ששם משכבו, ולהקשיב ממחבואו אל דבריהם. הקולות הצעירים הללו, הצלולים והעליזים, דבורם הזר והמוזר והכרתו הנעימה של משה־יוסי, כי לייזר בן־זקוניו הוא אחד מהם — מפילים עליו תרדמה מתוקה, והוא ישן שנת מאושרים.

דבר אחד מפליאהו ביותר: שרה־לאה זוגתו, שאשה פשוטה היא כמותו ואינה מלומדת באותיות המחכימות, — מנין לה העוז והגבורה, שהיא נכנסת תמיד בדברים עם הנערים המלומדים הללו ומנהלת אותם לפעמים גם בעצותיה? אכן כנים דברי בני־העיר, המספרים בשבחה של שרה־לאה זוגתו ואומרים עליה, כי אשת־חיל היא ובריה נפלאה! ובאותה שעה מחליט משה־יוסי בלבו, כי מכאן ולהבא לא יהרהר עוד אחרי מדותיה של שרה־לאה זוגתו ולא יתרעם עליה כלל, כשם שהיה נוהג לעשות עד עכשיו, בשעה שזו היתה מתחילה לקללהו ולהבזותו בעיני הבריות. נקוט כלל זה בידך: אשה חכמה כמותה — הכל מותר לה, הכל מחול לה...

ג.

כשהגיע יום־דינו של לייזר, יום עמידתו למבחן בגימנזיה, היה משה־יוסי אביו בהול ומבולבל כולו. כל הלילה נדדה שנתו מעיניו. שוכב היה על התנור ער

ונרגש ומקשיב בחרדת־לב לצעדיו הכבדים של לייזר, שהיה צועד בכל כחו על הקרקע ופיו כמעין המתגבר. עכשיו ודאי הדבר למשה־יוסי, שכל כוונתו של לייזר בנו אינה אלא להיות פ ר ו ב י ז ו ר בבית־המרקחת של שקולניקוב. הוא שקולניקוב, המטייל בכל ערב ברחובה של עיר על־גבי אופנים וחוט של זהב משוך לו מעל משקפיו.

מחו של משה־יוסי מלא כולו דמיונות והרהורים, אשר לא ידע מעודו ועד היום הזה. משעשע הוא את נפשו במחשבות נעימות ונפשו רוחצת בעדנים. עד־עכשיו לא דבּר עדיין עם שום בן־אָדם על־אדות לייזר בנו וגדולתו, לפי ששום בן־אָדם לא שאָלהו מימיו ושום בן־אָדם לא היה מאמין בנסים כעין אלו. אבל היום הלא יודע הדבר בעיר מאליו. והוא מצייר לעצמו את כל התכונה: מהומה תהיה בבית־המדרש... חבורות־חבורות יעמדו המתפללים, כולם הומים, כולם רוגשים, כולם תמהים איש לרעהו: „השמעתם?... היתכן?... בן־זקוניו של משה־יוסי!... זה הקטן!... מי מלל לו?..."

— אך זהו אושר! אך זהו מזל!... — כך יסיחו באי בית־המדרש במשה־יוסי ויפנו לו מקום בתוכם ויחלקו לו כבוד רב. הרי זה אָביו של הפּרוביזור הצעיר לייזר! וגבריאל השמש, זה היהודי הכעסן והרגזן, יאיר פניו אליו ויושיט לו את קופסת הטאבאק להריח ממנה.

וישעיה המשוגע, הוא ישעיה שכנו, היושב יחד עמו אחורי הבימה ומציק לו תמיד בשעת התפלה, מה תהא עליו?

— יתפקע מרוב קנאה!

הדברים הקשים הללו אינם פרי־רוחו של משה־יוסי עצמו, אלא נאמרו מפי זוגתו שרה־לאה בשעת חרותה. משה־יוסי חוזר עליהם ונהנה מהם הנאה משונה:

— יתפקע מרוב קנאה, הי־הי!

צר לו המקום למשה־יוסי בחנותו הקטנה. ידיו אינן נשמעות לו, כשהוא שוקל ומודד להקונים הבאים. הרבה קללות נמרצות כבר שמע היום מפי שרה־לאה זוגתו. חביבות עליו הקללות הללו. אשה כמותה, שחכמתה ובינתה עמדו לה להביא את בנה למדרגה גבוהה כזו, הרשות נתונה לה לקלל די־חפצה. הכל מותר לה, הכל מחול לה... חוששת היא שרה־לאה אשתו, שמא, חס ושלום, לא יעמוד לייזר בנסיון ויכשל בלשונו, כשיתיצב לפני המורים בגימנזיה, — וכל עמלו יעלה בתוהו. ולפיכך היא רוגזת כל היום. האמנם יהיה כדבר הזה? וכי אפשר, שלא יעמוד לייזר שלו בנסיון?... אכן עכשיו הגיעה השעה למשה־יוסי, שיראה את כל בני־ביתו, כי אב הוא ודואג לבניו. טוב־טוב לו ליחת עתה את התהלים ולקרוא פרקים אחדים בכוונה רבה לשם לייזר בנו, לרוחתו, לישועתו. אולי ישמע אלהים וירחם...

אבל ענין זה קשה ביותר למשה־יוסי. מעולם לא נתכוון בתפלתו לעצמו ולצרכי גופו. מעולם לא העיז פניו בפני האלהים ולא בקש ממנו דבר. ואיך יבוא עכשיו בחוצפה זו כלפי מעלה?...

ד.

וכשהגיעה השעה המקווה וליזר בא נדחף הביתה ביחד עם חבריו המקיפים אותו, כולם מלאים חדוה והתעוררות, צוהלים ומדברים בקול רם ונכנסים איש בדברי רעהו, שרה־לאה מצהילה פניה ומתקנת מטפחתה על ראשה וליזר מספר את כל הנסים והנפלאות, שנעשו לו בגימנזיה: כיצד התחכמו המורים להקיפו בשאלות וכיצד השכיל הוא לענות כהלכה — באותה שעה התחמק משה־יוסי באין־רואים מן הבית ונכנס אל החנות העזובה להתיחד שם עם שמחתו. קשה היתה לו העמידה בבית, בתוך החדוה והצהלה, בתוך השאון הרב והדבור שאינו פוסק. מוטב לו לעמוד כאן יחידי בקרן־זוית שבחנות, לעפעף בעיניו כלפי התקרה ולהקשיב רב קשב ללבו המלא עליצות ואושר עד־בלי־די.

— מה בקשתך, ילדה יפה? — פונה הוא מתוך צהלה והרחבת־הדעת אל התינוקת, שנכנסה ברגע זה לחנות וצלוחית בידה, והוא עצמו משתומם על פתחון־פה זה, שניתן לו היום, ועל לשון־למודים זו, שנחן בה פתאום שלא כדרכו. — אפשר באת לראות... את ליזר שלי באת לראות? את הפרוביזור?

— שמן בשתי פרוטות. אמא מבקשת שמן בשתי פרוטות. — עונה הילדה, כשעיניה השחורות מורמות בשאלה ותמהון אל משה־יוסי.

— שמן בשתי פרוטות? — מתפלא משה־יוסי על השגותיהם הקטנות של בני־אדם בשעה גדולה כזו. — ואת ליזר שלי אינך רוצה לראות כלל?... תיכף אתן לך שמן. שמן ב ח מ ש פרוטות אתן לך. את תשלמי

לי רק שתי פרוטות, ואני אתן לך בחמש... ורק אל־נא תספרי לאיש!...

לאחר שיצאה הילדה מן החנות היו פניו של משה־יוסי אדומים מאד. לבו הכה אותו על המעשה המשונה, אשר עשה זה־עתה במכירת השמן. אכן רוח שטות נכנסה בו היום, ועוד מעט ידברו בו כל יושבי העיר: משה־יוסי יצא מדעתו!...

אבל כלום לב יושבי העיר הולך עתה אחרי השמן? בודאי כולם עסוקים היום בבנו, בהפרוביזור הקטן. הכל מדברים בגדולתו ומספרים בשבחו. ובערב הזה, בעת תפלת המנחה, כאשר תדרוך כף־רגלו על מפתן בית־המדרש, תגדל השמחה מאד: כל המתפללים יקומו ממקומם ויצאו לקראתו ויקראו כולם פה־אחד: הרי משה־יוסי בעצמו בא! הרי אביו של לייזר הפרוביזור! הריהו!...

. . . .

ה.

וכאשר בא משה־יוסי לבית־המדרש, לא קמו המתפללים מפניו, לא רצו לקראתו ולא שאלו אותו דבר. פני בית־המדרש היו כתמול־שלשום — מפוחמים ועגומים ומלאים עשן־פאפירוסות. בחוץ נשבה רוח קרה, זגוגיות החלונות נזדעזעו ורקדו בצינה, והרבה מן המתפללים נתכנסו לאחורי התנור להחם את אבריהם, שקפאו כל היום בשוק. משה־יוסי פרש בחשאי לפנתו האפלה שאחורי הבימה והציץ משם לצדדים בתמהון

ובפחי־נפש. אין איש רואהו. אין איש משגיח בו. ניכר, שהללו אינם יודעים עדיין ולא כלום...

גמרו תפלת המנחה בבית־המדרש. חבורת יהודים התאספה לקרן מזרחית־צפונית, למקום מושבו של אברהם־איצי סוחר־הפשתן. רגיל הוא אברהם־איצי סוחר־הפשתן מדי ערב בערב לאסוף סביבו קבוץ של יהודים הולכי־בטל, לשבת אתם ישיבת בתי־כנסיות של עמי־הארץ ולספר להם את כל הנסיונות הרבים, שנתנסה בימי עלומיו, בסחרו את מסחר הפשתן, ועמד בכולם. קולו של אברהם־איצי קול רם והומה, כקול הרעם, וספוריו נאים ומושכים את הלב במאד מאד.

משה־יוסי החליט בלבו בכל תוקף לצאת ממחבואו שאחורי הבימה, כדי להצטרף לחבורה זו של אברהם־איצי ולספר לה את כל אשר קרה את בן־זקוניו, את לייזר, ביום הזה. אולם בדרך־הלוכו, כשהיה פוסע פסיעות דקות בתוך בית־המדרש, תקפה עליו הבושה ופניו הלכו ובערו כאש. ואז נתעכב על דרכו במבוכה רבה, הרהר חרטה על כל המעשה אשר הוא עושה ונשא את עיניו אל ארון־הקודש: מאין יבוא עזרו ?...

בני־החבורה עמדו צפופים סביב לעמודו של אברהם־איצי סוחר־הפשתן ולא הרגישו כלל במשה־יוסי, שהתיצב מאחריהם בחשאי, כצל בלתי־נראה, והטה אף הוא את אזנו בלב חרד ונפעם.

אברהם־איצי סוחר־הפשתן יושב ומספר לקהל־שומעיו את כל התלאה, אשר מצאתו בדרך לפני שנים רבות, רבות מאד, כשנסע פעם בעגלת־החורף שלו עם פרוקופ רכבו הנאמן לו.

— בלילה ההוא — ספר אברהם־איצי סוחר־הפשתן

בקולו הרם וההומה כקול הרעם — היתה סופה נוראה, שאי־אפשר לכם לתאר אותה בימינו אלה כלל. חושך־מצרים היה. השלג מלקה ומצליף על הפנים. נישא השלג בסופה ומכסה הכל: את העגלה, את פני, את זקני, את עין הארץ... והרי אני יושב לי מעוטף באדרת־הכבשים שלי — לא כאדרות־הכבשים בימינו אלה אדרות־הכבשים בימים ההם! — בקיצור, אני מעוטף באדרת־הכבשים שלי ואני מהרהר בלבי: רע המעשה! „פרוקופ! — אני אומר אל הערל שלי — כלום עינים לך, אני אומר, ולא תראה, אני אומר, כי תעינו, אני אומר, מן הדרך, אני אומר?"... עוד אני יושב לי בתוך עגלתי ומדבר אל פרוקופ שלי את הדברים האלה — והנה קול נביחה נשמע ממרחקים. הקול קול כלב, הנובח על אם־הדרך בחשכת הלילה: הב־הב־הב!...

וספורו של אברהם־איצי סוחר־הפשתן ארוך וממושך מאד. אותה הסופה ארכה שלשה ימים ושלשה לילות רצופים... משה־יוסי עומד בתוך השומעים, מצפה בלב חרד ומראה פנים לקהל, כאילו גם הוא מקשיב לשיחה זו. אבל אין איש יודע, כי לבו של משה־יוסי אינו הולך עתה אחרי סופת־השלג ואחרי הכלב הנובח של אברהם־איצי. נפשו של משה־יוסי גחלים תלהט. משתוקק הוא לספר לקהל השומע הזה את ספורו שלו: את כל פרשת גדולת לייזר בנו ואת כל הנסים שנעשו לו היום בגימנזיה, כי עמד שם בנסיון והיה לפרוביזור. ישמעו־נא האנשים האלה וידעו, כי גדול היום הזה למשה־יוסי — יום שמחה, יום גילה, יום חדוה!...

אולם האנשים האלה כולם עומדים צפופים, כולם פוערים פיהם וכולם שותים בצמא את ספורו הארוך

של אברהם־איצי סוחר־הפשתן. ואברהם־איצי מספר ומספר — לא ייעף ולא ייגע! משה־יוסי עמד בתוך הקהל השומע, כולו דחוק ואדום ומזיע, ופניו מביעים צער ועגמת־נפש רבה: אימתי יגמור אברהם־איצי קשה־הלב את ספורו המשעמם, אשר כל נפש תעטף לשמעו?...

אבל הנה אירע נס למשה־יוסי ומן השמים רחמו עליו. אברהם־איצי עמד רגע מספר ושלח את ידו אל כיס בגדו להוציא את מטפחתו ולקנח את חטמו. משה־יוסי השתמש בשעת־הכושר הזאת ומהר ודחק את עצמו לעמודו של אברהם־איצי, השמיע קול שיעול מגרונו ופתח פיו ואמר:

— אף אני... בעל־שמחה אנכי היום, הי־הי... כלומר: מדבר אני בבני, בלייזר שלי אנכי מדבר... פרוביזור... חי־נפשי!...

— מה? — שאל אותו אברהם־איצי סוחר־פשתן בקול רם, בקנחו את חטמו, וזקף עליו שתי עינים.

— תם מה הוא אומר? — התלוצץ אחד מן הנאספים בלשון הכתוב והרכין את אזנו לעבר משה־יוסי הנבהל.

— חי־נפשי, כי אמת הדבר... — מלמל משה־יוסי לפני הקהל ופניו אדמו כאש. — למד ולמד ולמד... כל הימים וכל הלילות ישב על־גבי הספרים... והנה עתה...

— אל תפנו לתם זה ולפטפוטיו שהוא מפטפט! — התרגז פתאום אחד הנאספים מקוצר־רוח וקרא אל אברהם־איצי ואמר: — ובכן, רב אברהם־איצי, מה היה טיבו של אותו כלב?...

אברהם־איצי החזיר במתינות רבה את מטפחתו אל כיסו, העיף עיניו על העומדים סביבו, כמצביא הפוקד את חילו, ושוב נשמע קולו הרם וההומה כקול הרעם.

אז יצא משה־יוסי מבין קהל־השומעים ועמד בתוך בית־המדרש, ככלי מלא בושה וכלימה: אין איש רוצה לשמוע...

ומשה־יוסי עומד יחיד ובודד בתוך בית־המדרש ועיניו תועות ביאוש רב לכל עבר: אולי ישלח לו האלהים איש טוב וחנון, אשר יטה אזנו אליו וישמע את ספורו על־אדות לייזר בן־זקוניו. הנה יושבים יהודים אחדים ליד התנור ומעיינים בספרים. ביניהם גם נחום המלמד, הוא נחום מלמד־הגמרא, שהיה לפנים רבו של לייזר בנו.

משה־יוסי נגש בחשאי אל חבורת היהודים הללו.

— רב נחום, הי־הי... השמעת? הלא בעל־שמחה אנכי היום. כלומר: מדבר אני בבני, בלייזר שלי אנכי מדבר... היה היום ב„גומינזיה"... הי־הי... חי־נפשי...

— מה? — שאל אותו נחום המלמד והרים אליו את משקפיו מעל הספר.

— פרוביזור יהיה... כלומר: לייזר שלי... השמעת?

— שמעתי, שמעתי! — התרגז נחום המלמד בקול רם. — שמעתי, כי תכשיט זה יצא לתרבות רעה, ובודאי הוא מחלל גם את השבת...

— לא!... — נבהל משה־יוסי, מתכוון להגן על בנו ועיניו מביעות צער גדול.

— לא — הוא אומר לי! — התרגז נחום המלמד עוד יותר. — נער טוב היה לייזר שלך וכבר ידע בעצמו לקרוא דף גמרא, ועתה יצא לתרבות רעה ולמד אל דרכי הגויים... אבל מה לי לדבר אליך? כלום אב אתה, כדרך שאר האבות? הרי אינך אלא תם! בנו יוצא לשמד, והוא — שמחת־עולם על ראשו!...

ונחום המלמד, שיהודי זקן הוא וכעסן ביותר, השפיל משקפיו אל ספרו ולא הביט עוד אל משה־יוסי המבולבל והשומם.

ו.

כאשר יצא משה־יוסי מבית־המדרש, היו מחשבותיו נוגות ונפשו מרה עליו מאד. רוח סוערת נשבה בחוץ ויללה על־פני השדות מסביב. הרוח המנשבת הרימה את כנפות בגדו של משה־יוסי למעלה. ובעוד זה עומד בתוך הרחוב ומתאמץ להוריד את כנפות בגדו המורמות, והנה נער קטן מנערי השכנים רץ ועובר על פניו.

— הירשלי, עמוד רגע! — קרא משה־יוסי מתוך תחנונים אל הנער. — האתה הוא הירשלי?

— כן.

— לאן אתה רץ?

— אני הולך הביתה. — ענה הירשלי ואמר.

— חכה כמעט רגע ואספר לך דבר. יש לי לספר לך דבר יפה מאד. בעל־שמחה אנכי היום...

הירשלי העיף עין על משה־יוסי מתוך סקרנות רבה.

— הגידה לי, הירשלי, הרוצה אתה להיות פרוביזור? — התחכם משה־יוסי ופתח שיחתו בשאלה מן הצד.

— פרוביזור? מה־זה פרוביזור? — שאל הירשלי בתמיה.

— האין אתה יודע, מה־זה פרוביזור? הי־הי...

ולייזר שלי עצמו כבר נעשה פרוביזור. חי־נפשי... השמעת ?

— מה ?

— על־אדות לייזר שלי. היום היה ב„גומינזיה", ומחר יהיה פרוביזור בבית־המרקחת של שקולניקוב... כך אומרת שרה־לאה שלי... חי־נפשי...

— האמת הדבר, כי שרה־לאה אשתך מכה אותך לחי ? — הסב הירשלי את השיחה לענין אחר ושאל את משה־יוסי בערמומית רבה.

— הי־הי... נער שובב אתה ! — קרא משה־יוסי בשמחה רבה, משום שמצא אזנים קשובות לפרשת גדולתו של לייזר בנו. — אתה נער שובב. אבל לייזר שלי אינו כן... לייזר שלי קורא בספרים הרבה וכותב במהירות רבה... גם אדריסות לאמריקה הוא יודע לכתוב... חי־נפשי... אתה אינך יודע כלום. עדיין נער קטן אתה. הראית את האספקלריה בביתנו ? גם שני כסאות אדומים קנתה זלאטה שלי. וגם ארון נקנה, וגם פרה תהיה לנו. האינך מאמין לי ? בוא אל ביתנו ותראה בעיניך. הרבה נערים באים היום אל ביתנו. נערים יפים, נערים עשירים יושבים עם לייזר שלי עד חצי הלילה... כאשר יגדל, יתנו לו כלה עשירה. וגם שעון־זהב יתנו לו... חי־נפשי... הנה תראה בעיניך...

הרוח המנשבת נשתתקה רגע וחדלה מילל על־פני השדות — כל העולם כולו עמד ושתק והקשיב בשפוך משה־יוסי התם את לבו לפני הירשלי הקטן.

נדחים

נִדָּחִים

א.

כל ההורף כולו עמד הבית הקטן והרעוע, הנוטה לנפול, מובדל ומופרש מעולמו של הקדוש־ברוך־הוא. דלת הבית, חמורה בחמר ומטולאה בנסרי־עץ ובקש, עקומה וכבדה, במצומדה למזוזותיה, לא נפתחה אלא לעתים רחוקות, וכשהיתה נפתחת — מיד היתה ננעלת שוב בנפילה עצומה, מתוך חריקה ורעש גדול, עד כי נעו אמות הספים ונזדעזעה התקרה לקולה. לרגע אחד, תוך כדי הרף־עין, היה מתגלה לפני הבית הקטן והאפל מחשוף של עולם לבן וזר עם צינת שלגים, עם סופה זועמת, עם חלקת שמים מעוננים וקודרים...

בעל הבית, מיכל הנדח, — כך נקרא בפי יושבי הרחוב — היה מבלה כל ימי החורף, כדרכו בשנים האחרונות, על־גבי התנור, כולו נתון במרה שחורה, משוקע בהזיה עמוקה קודרת. ימים ולילות תכופים היה שוכב שם ופניו מוסבים אל הקיר, נפשו מתערטלת ומרחפת בעולם טמיר ורחוק, עיניו עצומות בחזקה, ידיו

חבויות בבתי־שחיו. רעיונותיו פרועים ומבולבלים, משמשים יחד בערבוביה חשכה. הימים והלילות — גוון אחד היה לכולם. בחוץ, שם מעל גג הבית ומאחר כתליו הטחובים והרעועים, נהם החורף בזעפו — ומיכל אינו רואה ואינו שומע כלום, עוצם עיניו בחזקה מתוך מרירות עמוקה, מתוך הנאה חולנית, מתוך כליון נפש נענה, המפרפרת ומאוכלת באשה. ראשו כבד עליו מאד והלך וגדל במדה מבהילה; פעמים דומה היה עליו, כאילו לא ראשו הוא זה — אבן גדולה היא, עגולה וכבדה, השוקעת בכבדה לתוך התנור, ושתי ידים רזות עם אצבעות תשושות, יבשות וחלקות, מחזיקות באבן הזאת, מחליקות עליה, נלאות למשוך אותה ולהוציאה מתהום עמוקה — ואינן יכולות. וזעה קרה מכסה את כל בשרו.

לפני עיניו העצומות היו מרחפים תמיד חזיונות־בלהות ודמויות משונות, קודרות ומדכאות, כל אחת איומה ונוראה מחברתה. נדמו לו בחזון מחנות זאבים דולקים, מבריקים בשיניהם החדות, הלבנות והטורפות. שמשו בערבוביה גדודי חיילים רודפים עם אלפי עינים מזרות אימה, נוקבות ויורדות עד תהום הלב. נתגלו שדות־מדבר רחוקים, רחבים וחשופים, שוממים ונעזבים, אשר לא דרכה בהם רגל אדם מעולם. מעל מדבר־השממה תלויה חשרת־עבים כבדה. רעמים נוהמים וברקים מתרוצצים ומטר סוחף נתך בזעף. מבול מים יורד לארץ, יורד וממלא את כל הנחלים ואת כל האפיקים. הנחלים פורצים ועוברים על גדותיהם ומציפים את כל העולם. המים הולכים וגאים, הולכים וגאים, עד אפס מקום להסתר מהם. והנה היתה עלטה גדולה מסביב והרעים

הרעם פתאום בקול אדיר וחזק — נפתחו השמים ואלהי־
צבאות רוכב בחמתו על סוסי־אש, טס טיסה גדולה וקרב
אל הארץ ומכונן עליה את ידו הגדולה והעצומה...

החורף נמשך בכבדות וארך מאד — ארך כל־כך,
עד כי נשכח מלב הקיץ הרחוק ולא היתה עוד תקוה
לימי האביב הבאים. מבחוץ עמד הבית הקטן כולו שקוע
וקבור בשלג. מבפנים קפאו בקור ילדים קטנים יחפים.
קפאו פה גם המים בחבית הישנה והעמוקה, שהעלתה
ירוקה. קפאה גם הערמה השחורה של תפוחי־האדמה
המתליעים, הצבורים בקרן־זוית. על הקירות הלבינו
בכפור ראשי מסמרות־ברזל גדולים ואפורים. בכל חלל
הבית היתה תלויה אבלות קרה וקופאה. החלונות
הקטנים המשלגים, אלו הכתמים הבהירים היחידים
בקירות האפלים, הציצו לתוך הבית כזרים מעולם אחר,
כעינים זרות וזועמות מתחת גבות שעירות וקודרות —
עיני הרוח הנדחת והשלג הצונן והחודר, הנשאים שם
במרחב אוירו של עולם. ורק בלילה, בדומית התרדמה
העמוקה, יאור הבית הקטן בדמדומי אור לבן וקר.
כשתגיע שעה כזאת, יפקח מיכל פתאום את עיניו
וירים ראשו מעל משכבו הקשה. אז ישב על התנור
הקר, מחבק את ברכיו הקופאות בזרועותיו הרזות,
הנחלשות והמעונות, משפיל ראשו הכואב, נועץ עיניו
באפלולית הבית ומהרהר, תוהה על ימיו ולילותיו
השוממים, שואף רוח ונח מחלומותיו הפרועים ומחזיונות־
הבלהות. בחוץ מנסר אותה שעה הקרח בכל תקפו.
בחוץ, סמוך לבית, יש לו למיכל רפת קטנה ורעועה,
חורבת־קרשים מעורטלת, באין גג סוכך עליה, וברפת
עומדת עז שחורה רעבה. מתוך הדממה נשמע, כי העז

הבודדה אכולת־הצינה מגרדת בחשאי בקרניה את הכתלים הדקים, גועה געיה אלמת מתוך יאוש רב, בלא תקוה כל־שהיא. הכתלים הדקים חורקים ומזדעזעים. מיכל יושב ומאזין ותוהה על חייו, ולבו בוכה בקרבו גם על עצמו וגם על העז העזובה. מציץ הוא אל החלונות הלבנים, העוטים שכבת־כפור, אלו הכתמים הבהירים, המזכירים אותו, כי מאחריהם משתרע עולם גדול ורחב, וכי ממעל להעולם הגדול והרחב, במסתרי מרומים, שוכן אל טמיר ונעלם, אל רחום וחנון, ומיכל פונה אל האלהים בדומית הלילה ובא בטענה לפניו, מתכוון לעורר בקרבו רגשי רחמים ויושר ומדבר אליו בלשון פשוטה, כאשר ידבר איש אל רעהו:

— הוי, רבונו של עולם, הבט משמים וראה! הרי צער בעלי־חיים הוא זה, עז עלובה, כבשת הרש!...

מלמטה, אצל בני־הבית, מורגשת תנועה לפעמים וסימני חיים ניכרים. מביאים מים מן הבאר, נושאים עצים אל הבית, מרימים קולות־זועה, טופחים באגרופים על־פני השלחן, מקללים קללות נמרצות ושולחים ידים איש אל ציצית ראשו של אחיו. ואולם כל מה שמתרחש בבית מלמטה לא יגיע לאזני מיכל על התנור מלמעלה. בשכבו בפנים מוסבים אל הקיר, יודע מיכל רק אחת: כי בביתו מתהלכים שם להנאתם בחורים ובתולות בריאי־בשר, כולם עבריינים, סוררים וממרים, זוללים וסובאים, אוכלי־בשרו ושותי־דמו, הממלאים את כרסם בעיר בנקניקים טובים ובכל משמנים ובאים אחר־כך אל ביתו להתנכל אל נפשו ולהתפלל ליום מותו. ושוב יודע הוא, כי אשתו עוסקת כל ימות החורף במריטת נוצותיהם של זרים, והיא אשה פתיה, כמוה כבהמה, מניחה לכל אדם

לקפח את שכרה ולהונות אותה מכף רגל ועד ראש. ועוד דבר אחד גלוי וידוע למיכל: בשעה שהאח מבוערת בתנור, צולים בני־הבית מלמטה בולבוסים בקליפתם. ואולם בולבוסים אלו יוצאים תמיד קשים ולא־צלויים כל־צרכם, והם משורגים גידים שחורים ועבים, וריח להם כריח רקבון. ואשמה בכל זאת רק היא, האשה החרוצה אשר הוכיח לו אלהים, שבהמיה היא ולא בינה לה להשכיל ולהבין את טיבו של חולה מסוכן בבית, את נפשו של שכיב־מרע!

מאחורי התנור והכירים, ליד הכותל הקר והטחוב, עומדות כמה מטות רעועות, מוצעות קש רקב, ועליהן מוטלים כל כלי הבית וסמרטוטיו, הכרים והכסתות המזוהמים והשמיכות הקרועות. בתוך סמרטוטים אלו מתלבטים יומם ולילה הפעוטות — נפשות לבושות־קרעים, ערומות למחצה, שראשיהן מסולסלים ועיניהן הרעבות מזרות זיקי פקחות וערמומית יתירה, כעיני גורי־זאבים קטנים, למודי־אדם. הקטנים הללו עובדים עבודה קשה וסוערה על משכבותיהם: כולם משמשים בערבוביה בידיהם וברגליהם, מושכים איש מעל אחיו את השמיכות הקרועות, מתגוששים בחבורה, מדיינים זה עם זה, מנצחים זה את זה באגרוף, צובטים איש את בשר רעהו, צווחים כולם יחד, מקללים, מרעימים זה את זה וקוראים איש על אחיו בכונה ובניגון „אל מלא רחמים"... פעמים, בעצם ההתרגשות, כשהשעה היא שעת־רצון מלפני כולם, הם מתחפשים כלולינים ומראים את כחם וגבורתם גם במעשי להטים: מתיצבים כולם בשורה אחת על־גבי הדופן העקום של המטה, פושטים זרועותיהם לאויר וקוראים פה אחד בשמחה רבה ובקול

רם: „עופי, צפור־דרור!“ — וטסים כולם בחבורה, כצפרי־דרור הללו, אל המטה, פניהם למטה ורגליהם למעלה. ואולם לאחר המעשה יתגלה להם פתאום, כי שמחה זו מחירה הרבה מאד. קרשי המטה הרקבים מתחת המצע אינם יכולים לעמוד בפני התרגשות סוערה כל־כך. אז ישמע פתאום קול רעש ונפץ אדיר, ואחרי הרעש תהום עמוקה נפתחת... ואז יבואו אחיהם הגדולים, הבחורים גדלי־הקומה, לחקור ולדרוש לסבת הרעה, ומכות־לחי נמרצות עפות על ימין ועל שמאל. האסון מתגלע ועולה בכל מוראו, והבית הקטן יחרד פתאום לקול בכי־תמרורים, יללת מוכים ועלובים. כעבור חמשה רגעים, בשוך הסער ובהנדף האסון, תהיה שוב דממה — דממת אבל וחשכה וצינה. רק החלונות הקטנים והלבנים, העוטים כפור, מציצים לתוך הבית הקטן והשומם, כעינים זרות וזועמות מעולם אחר...

ב.

פעם אחת, ברמדומי שחר אפל, בשעה שתקפה שינה על בני־הבית, — בחוץ היתה מנהמת אותה שעה סופת־שלגים, קורעת את הגג מעל הבית וזורה שלג אל החלונות — נסתלק אחד מן הקטנים לאור מהבהב של נר־חלב דק. זה היה מוטילי, הקטן שבפעוטות, תינוק בחתוליו, שלא הוציא עוד את שנתו — בריה חשאית, רכה וחלושה, גויה דקה וחורת. בעריסה היתה בריה קטנה זו מצפצפת בקול צפצוף חלש ודק, כקול צפור רכה, שנתפסה במלכודת. כעבור שעה, לאחר שכבה נר־החלב, כבר סרה תנומה מכל עפעפים, והאור הקר

והחור של החלונות הקטנים גלה את פני הלוט ועשה הכל ברור ומחוור. הדלת הכבדה נאנחה אנחה רצוצה, נפתחה בחריקה והעלתה בפתח הבית חשרת אד לבן. נתגלתה אחת הנשים השכנות מן הרחוב, אשה עוטה מטפחת חמה, ואתה פני יהודי זר, בעל קומה ובעל צוארון גדול, שגלידי קרח תלויים לו בזקנו ובשפמו המגודלים. היהודי החזיק תחת זרועו כמין סל־נצרים, לא התבונן על איש בכניסתו ושאל תיכף ומיד בקול גס וזר:

— אם כן, איפה הוא זה?

האשה השכנה התבוננה בבית על סביבותיה ורמזה לו רמיזה אלמת על העריסה. היהודי קרב אל העריסה, טפל רגע בתוכה בנעלי־העור הקשות שעל ידיו, נהם לעצמו נהימה גסה, מבלי פנות אל איש בבית: „פעוט עדיין כל־כך", נטל את הגויה הקטנה לתוך הסל, כסה עליה במכסה שחור ומיד יצא את הבית, בעזבו מאחריו חשרת אד לבן. למראה כל זאת פלטה האם מגרונה בכיה משונה, כעין גניחה חנוקה, ותיכף לזה נשתתקה, עומדת כנדהמה באמצע הבית ומביטה בבושת־פנים אל השכנה. השכנה הניעה לעומתה בראשה מתוך יראת־שמים, הקריבה שתי אצבעות לעיניה וגרפה את חוטמה האדום ברגש של הכנעה וצדוק־הדין. אחר־כך יצאה האם מן הבית, התיצבה בחוץ ליד הדלת, עומדת כפופה ומכווצת, כתפיה רועדות תכופות ועיניה מביטות הבטה אלמת אחרי היהודי הזר וסלו, ההולך ומתרחק, הולך ומתעלם מן העין בתוך הסופה הסוערה, מאחרי שדות טעוני־שלג, במקום שארץ ושמים ואבק־שלגים מסתובבים יחד ומשמשים בערבוביה.

בינתים חזרה השכנה במטפחתה הגדולה בבית, פוסעת בחשאי אילך ואילך, מביטה על הכתלים, מרימה ראשה ומביטה אל התקרה, ופנים לה כאילו היא מחפשת דבר. לבסוף נגשה עד השלחן, שמטה דבר מתחת כנף מטפחתה, נאנחה בשעת מעשה אנחה עמוקה של יראת־שמים — על השלחן נתגלתה ככר־לחם בצירוף גבינה לבנה, צרורה בחפיסה של נייר. ואז התחילה האשה לחזור שוב בבית אילך ואילך, ופנים לה כאילו היא מחפשת דבר, נאנחה עוד הפעם, נגשה עד המטות, שלחה את ידה אל כנף מטפחתה, אמרה: „הילך!" — והוציאה וחלקה בין הקטנים עוגות־סולת, עוגה לגלגולת. לפני לכתה נזכרה בדבר ואמרה: „ברכו המוציא!" — עמדה רגע, מחזיקה בכפת־המנעול, מעיפה עין מתוך יראת־שמים על כל הבית, מרימה ראשה אל התקרה, כקוראה לאלהים, כי ישקיף־נא ממכון־שבתו ויראה בעיניו את כל המעשה הטוב, אשר עשתה פה, ואת הרושם הרב, אשר תניח אחריה בצאתה מן הבית.

כל אותו היום היתה דומית־מות בבית הקטן. על זגוגיות החלונות עלתה שכבת־כפור עבה ומאפילה. ראשיהם המסולסלים של הקטנים הציצו מתחת הסחבות בסקרנות ובתהיה אלמת. אחת היתה האם, שישבה בודדה לארץ, על כורת של עץ, בקרן־זוית אפלה, וגרפה מדי פעם בפעם בסינרה את חוטמה האדום והנפוח. ורק כשהגיע ערב והדליקו את העששית הקטנה והמעושנה, השתרבב מיכל וירד בחשאי מעל התנור, כשהוא לבוש רק תחתוניו למתניו, ועמד בתוך הבית נדהם ומבולבל ושער ראשו פרוע. אז התחיל פוסע בבית ברגליו היחפות אחת הנה ואחת הנה, וצלו הארוך

והמשונה מתנועע יחד אתו על הקיר. מתוך הלוכו זה נגש פעם אחת עד העריסה הריקה, התעכב אצלה, כפף את ראשו והציץ לתוכה, וכך היה עומד ומביט שעה קלה בתשומת־לב רבה, כאדם סקרן, העומד להתבונן אל הדבר אשר לפניו לכל פרטיו ודקדוקיו. אותה שעה לא נשמע בבית אף ניד כל־שהוא. הכל נדמו ועצרו נשימתם. שער ראשה של האשה סמר כולו. אחר־כך פנה מיכל אל השלחן, הציץ רגע על אשתו בעיני־זכוכית קרות, שלהטן הקודם פג מהן, הוציא אנחה מלבו, עמד ופרס מן הגבינה, טפס ועלה שוב על התנור, כשהוא לועס ולוקק בלשונו בקול רם. וכאשר נמוגה הגבינה בפיו וטעמה החריף גרה את חכו, הרכין מיכל את ראשו אל הבית ונהם נהימה צרודה:

— שמעי־נא, את... היש שם היום בולבוסים צלויים, אם אין?

אחר־כך, באמצע החורף, קרה בבית מלמטה מקרה לא־ברור את הבת הבכירה, את זלאטקה.

זלאטקה היתה נערה קטנת־הקומה וחטובת־הגויה, שחרחורת ונאוה, שצמתה שחורה ועבה ועיניה שחורות ויוקדות כיקוד אש. מלאכתה היתה אצל תופרת־מגבעות, והיתה לבושה תמיד, בין בימות הקיץ ובין בימות החורף, מעיל לבן וצח, עשוי סלסלה ומלמלה. בבית הקטן היה המעיל הלבן והצח מעורר מחשבות ודמיונות בהירים על עולם רחוק ובהיר ועל חיי־אושר צחים ובהירים, בלא רבב ובלא פגימה כל־שהיא. זלאטקה התרועעה עם הנערים הרוקחים בבית־המרקחת הגדול והתהלכה בחברתם, ובאחת מפנות הבית היתה תלויה לה אספקלריה ישנה ומרוסקה, סדוקה באמצעיתה, שכל

בבואה מתחלקת בה לשתים ונשקפת מתוכה בפנים משונים.

פעם אחת היה מעשה, וזלאטקה חזרה בערב לביתה, ולמחרתו לא יצאה שוב לעבודתה. פרשה אל החלון הקטן, כשהיא לבושה בגדה הקצר והחם, וישבה שם קטנה ומדוכדכה, כולה מחרישה וסוד אלם בעיניה. שאלו אותה: על מה היא יושבת כך — החרישה ולא ענתה דבר. שלחו אותה לעבודתה — החרישה שוב ולא ענתה דבר, ורק הפנתה את ראשה הצדה ועיניה השחורות והמהירות נתקעו ועפעפו בנקודה אחת. אך כאשר הרבו להציק לה בדברים, עמדה פתאום על רגליה ואש נצתה בה. קומתה הקטנה והמחוטבה בתוך בגדה הפרוף על כל כפתוריו נזדקפה, לחייה נתלהבו, עיניה השחורות ירו זיקי־אש. זלאטקה רקעה ברגליה, הכתה באגרופה על־גבי השלחן וצעקה אל בני־הבית, כי הכל כבר היה לה פה לזרא, כי אין היא רוצה לדעת כלום; נמאסו עליה החיים השוממים והעניות המנוולת, הבית הקטן והאפל והמשכב הקר והמזוהם, אשר עליו תשכב בלילה — נמאסו עד לגועל־נפש! דברים כאלה וכיוצא באלה לא עשו שום רושם בבית. קלקלה כזאת יש לה תקנה בדוקה ומנוסה: שלא לתת אוכל להנערה. ואולם זלאטקה לא ידעה עוד את נפשה, נלהבה יותר ויותר ואש אכלה מפיה. זנקה בחמתה, התרוצצה אנה ואנה בבית, נענעה בידיה לאויר. התעכבה פתאום ליד האספקלריה, הסתכלה בה רגע ועמדה לגוז את שער ראשה: אין לה מקום לברות מפה. לאן תברח ולאן תמלט על נפשה?...

וכאשר נעשה המקום צר לה בבית הקטן, התחילה זלאטקה לצאת לרחובה של עיר, אל בית־המרקחת

הגדול ואל בתי השכנים ואל הנהר המגליד, שעל קרחו הנוצץ מחליקים בחורים ובתולות יחדיו, כולם מעוטפים ברדסים צחורים. לעת ערב, כשהבנים הגדולים, הזכרים, היו חוזרים מעבודתם, היו יוצאים ופושטים בעיר לבקש את אחותם. היו מביאים אותה אל הבית הקטן בעל־כרחה — כולה נלהבת, מטורפת וסוערה. בגדה העליון פרום, תלתלי־ראשה השחורים פזורים על מצחה הלוהט, לחייה אדומות מאד, ובעיניה אש זרה בוערת. הנערה פרכסה והתאמצה להחלץ מידי אחיה, נענעה בידיה וצחקה לעומתם צחוק פרוע:

— הניחו לי, הניחו לי, אני אומרת לכם! משוגעים, השומעים אתם? הלא זרה אני לכם! לאן הבאתם אותי? הלא זרה אני לכולכם!...

ועת רבה, עד שעה מאוחרת בלילה, עדיין היו תנועה ומהומה מתרגשות בבית הקטן. הבחורים המנצחים, עיפים ויגעים, היו נופלים כזאבים רעבים על ארוחת־הערב: פת־קיבר ומרק־גריסים שחור. וזלאטקה עדיין מתהלכת בבית אנה ואנה בבגדה הקצר והפרום, מגביהה כתפיה מתוך גדלות, מנענעת בידיה ועומדת להביט באספקלריה שעה ארוכה.

בלילה היו הבחורים שורקים באפיהם וקול נחרתם מנסר והולך מסוף הבית ועד סופו. זלאטקה שכבה על משכבה בחשכה בעינים פקוחות. בשרה להט כאש. בלילות ההם היו קסמים יורדים לבית הקטן. הכתלים העקומים והרעועים היו מתפשטים והולכים, מתמוגגים ומסתלקים הרחק־הרחק, הרחק כל־כך, עד כי ראשה של זלאטקה היה הולך סחרחר, והחלונות הקטנים והלבנים,

המכוסים כפור, הציצו מפנה רחוקה, כאילו מקצה השמים. אד עלה ועמד לפני עיניה המטורפות. מתוך האד נגלו בחזון היכל־שן וערש רעננה, ומשכב רך וענוג, ושמיכת־משי חלקה ומגפפת, וריח־בשמים, ואויר מעודן של פרחים. בתוך כל החמדה הזאת פרכסה בכליון־נפש עמוק גוית בתולה צעירה, לוהטת בעלומיה. חשק עז וצמא, כוסף לא־נמלא, נמסך ופעפע באשו בתוך הדם ההומה והסוער. זרועות ערומות ולוהטות הורמו למעלה, בקשו ותבעו בהשכה. אולם לעת השחר, כשהחויר האויר ונצטנן, והחלונות הקטנים והלבנים, המכוסים כפור, כבר נראו קרובים וקודרים, כמתערטלים מתוך חלום, היה כל החזון מתנדף ומתעלם, ובמקומו בא בבכי־תמרורים — בכי זה, שמיכל, מתוך שכיבתו על התנור, היה תוהה עליו ולא היה יכול לעמוד על טיבו: מי הוא הבוכה שם? מה הבכי הזה פתאום, בדמדומי שחר, כשהכל ישנים?...

ג.

פעם אחת, כשהביאו הבחורים את אחותם מרחובה של עיר, היה הלילה ליל־ירח בהיר, מבהיק על בתים ועל חצרות בלובן השלג. מתחילה היתה זלאטקה כמתקצפת, רוגזת ורוגשת במשובתה. אחר־כך התאוששה פתאום, נגשה אל אחד החלונות, הנשקף אל פני הרחוב, הרכינה ראשה והדביקה את מצחה הלוהט אל כפור הזגוגית המחוספס. בחוץ היתה אורה ודממה רבה, כאור ליל־החג ודממתו. קסמים ירדו ממרום השמים ונחו על העולם הלבן מסביב. השלג הטהור והקופא הבהיק

והתנוצץ, רמז מכל פנה חבויה ומכל ראש גג באלפי רצי־כסף. מנגד, מעבר הרחוב מזה, בצדי השדה הלבן, המזהיר לאור הלבנה בגבעת שלגיו, נשתטחו צללים גדולים ושחורים, צללי בנינים וגדרות. הצללים הללו, המרפרפים והולכים לימין השדה הריק ומתעלמים מן העין במורד הגבעה, כאילו המתיקו סוד במחשך, רמזו וקראו אל עולם גדול ורחוק, עולם טמיר ונעלם, המשתרע בכל יפיו הגנוז ובכל חמודותיו הכמוסות מאחריהם. עולם־פלאות זה מקומו שם במורד, הרחק מעבר הנהר ומאחרי הערבות הכפופות, שם במקום שהשמים יורדים ונוגעים לארץ ואור בהיר שבעתים, אור־יקרות וקפאון־שלג, בוקע שחקים ומעור עינים...

וזלאטקה ידעה פתאום את כל אשר לפניה. צריכה היא לקום עתה ולעשות מעשה. צריכה היא למהר ולברוח מפה, לרוץ אל המקום ההוא, מקום־הפלאות אשר במדרון, שם מאחרי הגדר הרחויה של שדה־הקברות ליהודים. מנגד לשדה־הקברות הדומם, מעבר הנהר, נשקף מעל גבעה נשאה בית־הנזירים העתיק, העומד סגור ומסוגר על מאות חלונותיו, וחומה גבוהה ובצורה מסביב לו. בשעה זו, שעת אור־ירח ודומית־מות, כל החי ישן מסביב, אין עין רואה ואין אוזן שומעת. ורק מפנה נעלמה, ממחבוא עצים עתיקים ועבותים, ממקום קברות־התאוה, נשים ועלמות מגיחות בחבורה, כולן ערומות כביום הולדן, יוצאות להחליק על־פני קרח הנהר. נשים אלו, שדות ורוחות כולן, פורעות את צמות־תלתליהן הארוכות, מבהיקות לאור הירח בלובן שדיהן, יוצאות חבורות־חבורות ומסתובבות במחולת־המחנים, בוקעות בקיעים בקרח, טובלות בשרן במים

המגלידים, שולחות לשונות ארוכות לעומת העיר וצוחקות כולן צחוק פרוע. ושם, במרום חומת־האבנים הגבוהה של בית־הנזירים, מתגנבים ועולים נזירים חרדים, לבני־פנים וצמאי־חטא, מטפסים בלאט, מתרפקים על אבני החומה ברעד אברים, זוקפים צואר ומטים אוזן לראות ולשמוע, ושיניהם זו לזו נוקשות...

תוך כדי רגע נרתעה זלאטקה מעל החלון, קפצה ופתחה את הדלת ופרצה החוצה. מיד קמה מהומה בחוץ ונשמע קול שאון וצוחה רבה בדומית הלילה. שכנים סקרנים לבשו את אדרותיהם החמות, הנשים השכנות התעטפו במטפחותיהן, וכולם יחד יצאו ועמדו איש פתח ביתו. באמצע הרחוב רצו הבחורים הנדחים, רחופים ומבוהלים, כל עוד נשמה באפם. השלג היבש והנוצץ חרק תחת מגפיהם הגדולות והכבדות. בשדות הלבנים והשוממים אשר מסביב השתפך הד צריחתה הרמה של זלאטקה, קול זעקת־שבר. תפסוה, טלטלוה על־פני השלג ועמדו עליה להכותה. השכנים והשכנות עזבו את מקומם ליד פתח בתיהם, וברחובה של עיר נאספה חבורה רבה. זלאטקה השתטחה על הארץ, התפלשה בשלג, תלשה את שער ראשה, קרעה את שמלותיה מעליה, בכתה והתחננה אל העומדים סביבה, כי יחוסו על ימי עלומיה, טענה לפניהם, כי נערה נוצרית היא, כי נכריה היא פה בין היהודים. הנערים והבחורים בני השכנים, העומדים וצופים במחזה, ראו לתמהון־לבבם את שמלותיה הפרומות ואת מחשוף לבניה, בגדי־לבן של נערה בתולה. אחיה הצעיר, והוא עודנו נער כמעט, חרד למראה הזה ונתבלבל כולו. כל דמו

פרץ פתאום אל פניו. אָז גחן אל אחותו הפרועה לשמצה ולחש לה על אָזנה בקול נרגש:

— קומי! מהרי וקומי! פּן אָשים מחנק לצוארך...

ואולם דבריו נשמעו כדברי ילד רפה־אונים, המאיים ביאושו. פּרש מן החבורה, נגש בפיק־בּרכים אל אחד הבּתים הזרים, תמך עצמו בכותל ונתן קולו בּבכי־תמרורים.

כל אותו הלילה היתה העששית הקטנה דולקת בּבית. זלאטקה סערה על משכבה, פּשטה זרועותיה הערומות כלפּי מעלה וקדחה כולה באש קדחת. האם, מבוהלת ואלמת, ישבה למראשותיה, מששה בלאט את מצחה הקודח, נתכוונה לנחמה ולהרגיע את רוחה בדברים רכים ולא מצאה בלבּה את המלים הדרושות לכך. הבּחורים כבר שכבו סרוחים על הספסלים, נוחרים ושורקים בּאַפּיהם. רק אחד מהם, הוא הצעיר, לא יכול להרגע עת רבּה ולא אָבה סלוח לעצמו על אשר בּכה ברחובה של עיר לעיני כל השכנים. הלה שכב ער על משכבו, חציו יושב וחציו תומך ראשו בידו, הבּיט בּעינים קמות אל חלל הבּית, חשב מחשבות וזמם מזימות לעשות נקמה בבכל העולם כולו. מחר ילך אל בּית־המדרש, ירקיח את המקום הקדוש כמרקחה, יגיש טענותיו לפני כל אנשי הרחוב; יתיצב ליד ארון־הקודש, יראה בידו על ספרי־התורה, יאַיים על כל הקהל בּנקמת האלהים, אלהי הצדק והמשפּט, העומד לימין העשוקים והעלובים, ויקרא להם: „רשעים אתם כולכם, שמחים אתם לאיד אחרים!“ בּאי בית־המדרש בּודאי יצחקו עליו. רבּים יאמרו: „כמוהו כאָביו — בּן מיכל הנדח!“ — אָז

לא יוכל להתאפק עוד, יזנק בחמתו אל שלחן בית־המדרש ויחטוף משם את מנורת־הלבנה הכבדה...

למחר בבוקר קרבה עגלה ועמדה ליד הבית הקטן. נכנסו שני יהודים זרים, נטלו את זלאטקה על זרועותיהם, הוציאוה החוצה והוליכוה בעגלה אל העיר. כעבור חודש ימים, כשחזרה הנערה הביתה רגלית, כבר היתה נכנעת ושקטה. בימים הראשונים עוד התהלכה בבית מחרישה ומשתאית, תועה כצל אילך ואילך, מפשפשת בחשאי ובהרהורים, כמבקשת מה שאָבד לה, פניה חורים, לחייה נופלות ועל ראשה מטפחת ישנה, שמתחתה בצבצה צמה מוקרחה ודקה. אחר־כך כבה בעיניה גם הזיק האחרון. ישבה כל היום אל השלחן דוממה ואלמת, יושבת ומשגיחה באפס תנועה ובשויון־נפש אל מלאכת האם, המורטת נוצות בכברה. גם המעיל הלבן אשר עליה עם הסלסלה והמלמלה — פנה זיוו עתה וניטלה לבנוניתו; דמיונו היה כמראה עלים כמושים מסביב לפרח נובל.

לעת ערב מביא לה אָחיה הצעיר עוגת־סולת וכוס חלב לסעודה. זלאטקה נגשת מיד לסעודתה, אוכלת בחשאי, באין אומר ודברים. על המטות, מאחורי התנור והכירים, מתרגשת תנועה בין הקטנים: „עוגה וחלב, עוגה וחלב!" — תוך כדי הרף־עין קופץ מעל המטה ומתגלה ליד השלחן אחד התעלולים, בריה קטנה מסולסלת־השער ועקומת־הרגלים, ערומה ויחפה, רק כתנתה לבשרה.

— זלאטקה, תני פרוסה אחת.

האָח הגדול, העומד ומשגיח על זלאטקה באכילתה, מעניק להקטן מכת־לחי יפה. הקטן מקבל יסורים

בשתיקה, ממהר ומתגלגל ברגליו העקומות וחוזר למקום־רבצו במטה. ורק לאחר שעלה על המטה והרגיש, כי בתוך עמו הוא יושב והסכנה היא ממנו והלאה, מקרר הקטן את דעתו בדברים, מכלה חמתו באויבו, הרחוק ממנו, בשטף קללות נמרצות, הנאמרות בזריזות מפליאה ובנשימה אחת:

— מחלה לראשך, חלירע לבטנך, מכה מפנים, חבורה מאחור...

האח הגדול רוקע ברגליו וצועק לעומתו:

— הס, תולעת שכמותך! ראה־נא גם ראה את לשונו השנונה! זה הקטן הולך בדרכיו של אבא! כמוהו כאבא הנדח, בצלמו ובדמותו!

כיון שנשמעה בבית מלת „אבא", מיד מתגלה מעל התנור ראשו של מיכל בכבודו ובעצמו. הפנים פרועי־השער מציצים כפני פרא, העינים האדומות והקמות תועות ומחפשות דבר בבית, כעיני חיה שכולה, שהרגיזוה ממנוחתה.

— הא? מה „אבא הנדח"? מי זה אמר כאן „אבא הנדח"?!

העינים האדומות תועות ומחפשות בבית ונתקלות מיד בעוגת־הסולת ובכוס החלב שעל־גבי השלחן. תוך כדי הרף־עין צונח מיכל מעל התנור ועומד על הקרקע ברגליו היחפות, רק תחתוניו למתניו.

— רוצחים! עלוקות! אבא נדח הרי אני לכם? וכי אתן לכם למוץ את דמי? את דם תמ־צי־תי?

הלא איש חולה אָנכי, נוטה למות, שכיב־מרע! זקוק אני לתפנוקים! צריך אני לכלכלה טובה, לכלכלה טובה אני צריך!...

ד.

כל הלילה לא חדלה העז לגעות מאחרי הכותל. קול געיתה הפעם חדש היה ומשונה, שלא כדרכה תמיד — קול חלוש ודק ורפה־אונים, שמתוכו נשמעה גם מעין קובלנה חשאית על חיי בהמה נדחת, עזובה בבדידותה, גם מעין המית תפלה ותחנונים לקראת קרן־תקוה דקה, המנצנצת מן האפלה... איזו רוח עברה פתאום על העז?

שנתם של בני הבית נדרדה. מורגש היה מבפנים, כי בחוץ מנשבת רוח קלה, רוח־טחב קרה, וממעל לגג זוחלים לאטם עננים כבדים ונמוכים. ראשי אצבעות־הרגלים קפאו בצינה, ראשי האָזנים להטו מתחת השמיכות הקרועות, כאילו נכוו ברותחים. הכל התהפכו על משכבותיהם הקרים והרהרו בחשכת־הלילה בעז — בעז השחורה, העזובה והנשכחה, המבלה את ימי־חרפה הרעים בבדידות ובאמונה על גל־האשפה הקופא, ברפת הרעועה והמעורטלת מגגה. כשאחד מאנשי־הבית עובר לפעמים על־פני הרפת, הרי זו מציצה בעד הפתח הפתוח בעיניה הגדולות, עינים תמימות ונאמנות של נפש קרובה ומסורה לבעליה, מחכה לגאולתה ומאמינה ברחמי בני־אָדם ונדיבות לבם... בני הבית התעטפו בשמיכותיהם, התרפקו על סמרטוטי משכבם — אך השינה נגזלה מהם.

— אינה פוסקת לגעות! — נשמע קול צרוד, חציו רך וחציו נרגז, מתוך החשכה.

— סימן לשנוי תקופות: מזג־האויר עתיד להתחמם! — נבא האח הבכור מעל משכבו.

כעבור רבע שעה נשמע פתאום קול טפטוף חשאי מעל הגג. אחרי הפסקה קלה של דומיה חזרה העז לגעות שוב מתוך המית־הנפש. ראשי אצבעות־הרגלים עדיין קפאו בצינה, ראשי האזנים עדיין להטו כצרובי־אש, אך חבלי שינה כבר נטוו על כל עפעפים. לפני העינים העצומות כבר עמד, כחזון קרוב, הקיץ החם על כל חמודותיו: דלתים וחלונות פתוחים לאויר, שמים גלויים ובהירים, ערוגות־אדמה שחורות ורעננות, ירק־דשא מנצנץ על הגבעה, חום שמש וזוהר מי נחלים, ההולכים לאט... אחר־כך נפלה תרדמה עזה על הבית הקטן, והכל נשתקע בשינה ערבה ועמוקה.

עם שחר ניעורו הבחורים לקול חריקת הדלת הכבדה. זו היתה האם, שבאה אל הבית מן החוץ, כחוזרת מעולם אחר, ובעיניה הצנועות ברק חדש מבהיק. הבחורים התחילו ללבוש את בגדיהם בעודם על משכבותיהם. האם חזרה בבית אילך ואילך, פוסעת פסיעה חשאית ואלכסונית, כפסיעתו של שכור, ופנים לה כאילו רוחה נסערת מאד. לבסוף לא יכלה עוד להתאפק, נגשה עד המטות ועמדה שם רגע באין אומר ודברים, ובעיניה השחורות נצנצה בת־צחוק צנועה וערמומית כאחת.

— אמנם ילוד ילדה...

— מה? מי?

— אומרת אני: העז שלנו... אמנם תאומים ילדה.

— הי־כן? מה את מדברת? האמנם? העז?!

מיד היתה בהלה ורעש והתעוררות רבה. הכל נתרגשו ונחפזו ללבוש את בגדיהם. המגפים הכבדות והיבשות נשמעו לבעליהן ועלו על הרגלים במשיכת־יד אחת מהירה כל־כך ובלא עקשנות כל־שהיא, עד כי עין בעין ראו הפעם, כי רק אצבע אלהים עשתה זאת. כל הידים רעדו מגודל השמחה, כל הברכים פקו מכובד האושר. הכל פרצו בחבורה החוצה, אל הרפת. כעבור רגעים אחדים שב הבחור הבכור נרגש ונפעם.

— מה תאמר למעשה אשר כזה? תאומים, כשם שאני יהודי!

באו מן הרפת גם שאר הבנים, ופני כולם רעננים וצוהלים. הבית הקטן ניעור פתאום מתוך תרדמה קשה. אכן אמת נכון הדבר — העז ילדה תאומים! מי יאמין לשמועה כזאת! הכל המו ורגשו, ודבור חי וסוער, בלבול דברים של שכורי־שמחה, מלא את חלל הבית. סחו בדבר בליל חם של קש וסובים, מאכל־תאוה לכבוד היולדת, ודברו על היולדת עצמה ברגש של אהבה ורוך. הרבו לספר בשבחה, זכרו לה חסדים ראשונים מימי הנוער, נזכרו, כי לפנים, טרם בוא ההורף, היו קוראים לה בשם אשה: „רייזיל“. רגש הרחמים והחנינה בלבבות הלך וגדל מרגע לרגע.

— רייזילי עלובת־הנפש!...

הקטנים רקדו וצהלו על מטותיהם, ולשמחתם לא היה גבול. מרוב אושר והתלהבות צבטו בגלוי איש את בשר אחיו: „רייזיל העמידה ולדות!“ דעתו של יחד התעלולים, והוא העזוז ואמיץ־הלב מכולם, זחה עליו

כל־כך, עד כי מרוב רגשותיו התהפך בתוך המטה על ראשו שתי פעמים, פעם לכאן ופעם לכאן. פעם אחת „עוף", פעם שניה „עוף" — וסיים בגעיה של עז, געיה ארוכה ומסולסלת: „מה־ה־ה־ה!"

הבכור שבין האחים הגדולים, בחור בעל קומה ובעל פנים שחורים, שמלאכתו מלאכת נגר, רגליו ארוכות ועקומות, כפי־ידיו גסות ומגושמות וצפרני אצבעותיהן שחורים ונפוחים, פרש לקרן־זוית, הרכין ראשו אל אפונדתו, פשפש וחטט בה שעה ארוכה בצנעה, ספר ומנה מטבעותיה בלחש וחשב חשבונות לפי מספר האצבעות. אחר־כך התאושש ונגש אל האם, הרים ידו וצלצל לעומת פניה בקומץ מלא פרוטות־נחושת והשמיע בהחלט ובכל תוקף, בקול זה של אדם פרטי, המקריב את עצמו קרבן על מזבח הכלל:

— היליכי את זה, ותקני קש וסובים!

— קש וסובים! קש וסובים! — צהלו הקטנים על משכבותיהם וענו אחרי הבשורה החדשה הזאת מתוך התלהבות, המוסיפה והולכת. דומה היה, כאילו נפתחו ארובות־השמים מלמעלה, ומעינות האושר הגנוז משתפכים היום על ראשיהם הקטנים בזה אחר זה, מעין אחר מעין, כנהר שאינו פוסק וכמים שאין להם סוף. רק זלאטקה היתה האחת בבית, שעמדה בפנתה לבושה חזיה ישנה של צמר, מחרישה ועצובת־נפש, בודדה ומוזרה לכל התכונה הרבה הזאת, מטפלת בהשאי ובהרהורים בשמלותיה הקרועות והמדולדלות.

הבשורה הגיעה גם עד אזני מיכל, השוכב על התנור. מתחילה לא הבין פשר דבר. אותה שעה היה שוכב

באפלולית הבוקר ופניו אל הקיר, כולו מהלך בעולם־השממון ורוחו מרחפת בין קרעי הזיות פרועות. כשעמדו מלמטה למשוך ברגליו ובשרוהו את הבשורה הטובה, נזדעזע כולו וצעק מתוך עינים עצומות בחזקה: „הרפו ממני, נבלים! הניחו לי, רוצחי־אדם! אני לא אלך עמכם!"... ורק אחר־כך, כשנתקררה דעתו ורוחו שבה אליו, פקח את עיניו, זקף ראשו ושאל פתאום בקול נפעם: „הא? העז?"... ואז ישב במקומו על התנור, נצנץ בעיניו לכל העברים, שאף רוח ונשם בכבדות, כאדם הנושם ושואף אחרי עבודה קשה ועמל לא־אנוש.

כעבור שעה כבר עמד בתוך הבית הבל לבן וכבד של בליל־בהמה, ובכל הפנות נדף ריח חם וערב של סובים חלוטים ברותחים. הכל הרגישו, כי נצני חיים חדשים צצים ועולים לעיניהם. הקטנים, יחפים וחשופי־שת, כרכרו וחזרו בפנים חנפים מסביב להעז היולדת, שהובאה הביתה עם תאומיה הרכים — שתי בריות פעוטות ושחורות, חצין מנמנמות וחצין נתונות בעולם־התוהו, שדעתן עדיין מטורפת עליהן ורגליהן הדקות מקופלות תחתן. כל חפצם של הקטנים בפעם הזאת היה — להעמיד את הבריות הפעוטות והמדוכדכות האלה על רגליהן. כדי להוציא את הרעיון הזה לפעולה, התחכמו וחשבו מחשבות וחבלו תחבולות שונות. את העז, שהענין הזה נגע עד נפשה, פייסו בפרוסת לחם־נקודים, למען תעמוד מנגד ותחריש ולא תפריע אנשים ממלאכתם. ואולם העז לא נאותה לוותר על זכותה, זכות אם ואפיטרופסית לילדיה, ולא זזה מתאומיה אף כדי פסיעה אחת. זו עמדה בכל תוקף ליד הבריות הפעוטות, מגינה עליהן בבטנה הנופלת, מלקקת בלשונה את עורן

החלק והחם, מצליפה בשעת מעשה על הקטנים, המכרכרים סביבה, מבטים חמים ותועים של יולדת נפעמה ותשושת־כח, שיש בהם מן החנינה ומן ההתראה גם יחד, ועיניה ההולמות והערפליות כאילו אומרות: „אמנם כל עצמי איני אלא נקבה; מי אני ומה כחי בפני גדולים שכמותכם? ואף־על־פי־כן, ידוע תדעו, כי התאומים הללו — תאומי הם!"...

מלמעלה, ממרום התנור, הציץ מיכל בראשו הפרוע ובעיניו התוהות, שעכשיו כבתה אשן הזרה ושכך הסער בתוכן. נראה היה בשעה זו כאדם גולה ונדח, שחזר אחרי ימים רבים מדרך רחוקה ובא פתאום לבין אנשים קרובים וידועים לו, והוא פוקח עין ומטה אוזן לראות ולשמוע סביבו דברים קרובים וידועים לו משכבר־הימים. ולא עוד, אלא שפעמים היה דומה, כאילו על פניו הכחושים והמעונים, אשר קומטו והזקינו מרוב יסורים ועוני, חולפת גם נהרה קלה, מעין בת־צחוק חורת ורפת־אונים. בתור בעל־הבית ומושל בכפה, שכל הדברים, המתרחשים פה לעיניו מלמטה, נתונים ברשותו ונחתכים על־פיו, טען מלמעלה:

— חלב... תנאי ראש וראשון הוא, כי תתן העז את חלבה בעתו. איש חולה אנכי, שכיב־מרע, אין לי תקנה אלא בחלב. לא חסד אני מבקש — הרבה דמים בזבזתי עליה, את כל דמי־תמציתי, אר־ב־עה שק־לים במזומנים!...

ואולם איש לא שעה אליו הפעם ולא שמע את טענותיו. הכל היו עסוקים וטרודים באושר ההדש, שנתגלה עליהם פתאום אחרי ימי עוני וחשכה. ההורף

הארוך והזוועם כבר נרתע לאחוריו, ונצני חיים חדשים התחילו צצים ועולים במקומו.

ה.

אחר־כך התחיל הכפור להמוס מעל־פני החלונות הקטנים, והזגוגיות הכהות נזדככו. בחוץ הציצה לפעמים שמש רחוקה מבעד קרעי עננים תועים. דלף הגג טפטף בחשאי טיף אחר טיף. הימים היו ימי שקט ודממה, ימי ערפל לבן ושקוף, המרחף על־פני שדות וגנים עזובים כבחלום, כבימי חג ושבתון, ובתוך הדממה חלפה לפעמים ממעל להגג סיעה של עורבים, טסים וצורחים ברגש של קנאה, כי אורח הולך ובא! על־פני הקיר מעל התנור הופיעו ביום בהרות אדמדמות מאירות — בבואתה של חמה. מיכל שכב על התנור כחולם, פוקח עין, צופה ומביט על הבהרות הללו, כשהן מרפרפות ורועדות במקום אחד, מתבונן ונותן לב על הצללים הקלים והמהירים, החולפים עליהן לפעמים במהירות הברק: מגיחים ממקום טמיר, מאפילים כדי הרף־עין ומתעלמים והולכים הרחק־הרחק, לקרן־זוית אפלה. לפני עיניו עמדו הפעם חלומות ודמיונות אחרים, מיני דמדומים של הזיות וחזיונות רחוקים, המשמשים ועולים בערבוביה מתהום הנשיה. בחלומו נדמה לו תור הילדות ועדנתה — זו תקופת־החיים הנשכחה כבר, האובדת בטמיון העבר, זו ראשית נצני ההכרה, עת שעולמו של הקדוש־ברוך־הוא עוד היה פתוח לכל ארבע רוחותיו, וארץ ושמים היו קרובים כל־כך, והאדם קל ומהיר ובטוח על־פני האדמה, וכל ההויה מסביב לא נבראה אלא לשמשו. בימי־

הפלאות החם עוד היה הכל גדול ורם ורחב־ידים, רענן ואיתן ובטוח: השדות מסביב, היער המשחיר במרחק, הנחל השוטף מתחת הגשר, בית־המדרש ההומה מאדם רב, קומתו הזקופה של האב שחור־הזקן, הרוגז ורותח תמיד...

זלאטקה ישבה ליד החלון והתחממה לאור השמש, יושבת ומהרהרת לנפשה, מתבוננת בפנים מחרישים ואטומים אל השלג, הנמס והולך על־פני הרחוב, מקשיבה אל דלף הגג, המטפטף בלאט בזה אחר זה, והכל למקום אחד: טיף, טיף. הנה הרחוב, והנה נשקפים כמה בתים, הם וחלונותיהם הלחים וזגוגיותיהם האפלות והמנצנצות. אין זאת כי הבתים הדוממים האלה ריקים הם מאדם, אין בהם נפש חיה. הכל מת ונדם. הנה ערוגות הגן, והן טעונות עדיין שלג. אלא שהשלג כבר השחיר ונסתאב. והנה הגבעה שם במרחק הגן, ומאחרי הגבעה כלום לא יראה. שם קץ וגבול לחיים. כך צריך להיות וכך יהיה לעולמים. פה, ליד החלון, השמש מחממת. טוב ונוח פה לשבת דומם, בלי־נוע, בלא הרהור ונדנוד כל־שהוא. כך תשב אל החלון כל ימי חייה. והנעורים אשר מתו לא יחיו עוד, ושער הראש אשר נקרח לא יצמח עוד, ושדי־העלומים יצטמקו ויבלו. אחר־כך יעברו ימים ותחלופנה שנים, שנה אחר שנה, בחשאי ובעצבות תחלופנה, כאשר יטפטף דלף הגג בחשאי ובעצבות: טיף, טיף...

המטות בין התנור והכירים כבר עמדו עכשיו ריקות ועזובות. הקטנים יצאו ונתפזרו על־פני הבית הקטן ברגלים יחפות. הבריות הקטנות והפוחזות התחבטו כל היום בפנות האפלות, נשמו ונשפו, טרחו ועשו במלאכה,

שמשו בקיסמים ובנסרים ובסכינים קהות, טפסו ועלו אל החלונות, התחממו, הציצו החוצה, התרפקו זה על זה וערגו על אור שמש וחומה. מורגש היה, כי בחוץ כבר מנשבות רוחות חדשות ורעננות, כי בחוץ מתרחש דבר חדש ונפלא, אשר כמוהו לא נראה ולא נשמע זה כבר. מן הרחוב הגיעו בזו אחר זו ידיעות חדשות מפליאות, מרוממות־נפש ומעוררות־רוח, כל אחת יפה ומשמחת מחברתה. ספרו, כי סגור קרח־הנהר כבר נפתח, והגשר עם הבתים הסמוכים לגשר עומדים חצים במים. ספרו, כי הגויים בני הכפרים הביאו בסירת־דוגה בתולה כפרית טבועה, אשר משו מן המים, ובעיר כבר התחילו העשירים לאפות מצה לפסח...

ופעם אחת לא יכלו עוד הקטנים לכבוש את יצרם. נתכנסו בחבורה מסביב להדלת הכבדה והעקומה, צרו עליה בקול ענות־גבורה ובקול תרועת־מלחמה, אזרו את כל מאמצי כחם ועמדו כולם שכם־אחד לדחפה דחיפה משותפת. הדלת נתעקשה בכל כובד משאה וזמן רב לא זזה ממקומה. אך סוף־כל־סוף גברו גבורי־החיל הקטנים וידם היתה על העליונה: הדלת נאנחה אנחה רצוצה ונפתחה לאויר.

— ה־אָ־אָ! — השמיעו הקטנים קריאת שמחה ותמהון על סף ביתם, בראותם פתאום את הרחוב פנים אל פנים.

לתוך הבית הקטן פרץ רוח קר ורענן. זרם שוטף של אור־שמש הכה על הכתלים האפלים והאיר בבת־אחת את כל הפנות הנסתרות, את כל החורים והסדקים. מתחת התקרה המפוחמה נזדעזעו ונפנפו קרעי קורי־העכביש השחורים.

— אה, מגפה תבוא עליהם! מי זה פתח את הדלת שם? — מיכל ניעור מתוך נמנומו על התנור, פקח את עיניו ונרתע לאחוריו מפני זרם הרוח הקר והרענן, שפגע בחזהו דרך כתנתו הפרומה.

— ממזרים! עלוקות! רוצחי־נפש־אָדם! מהרו וסגרו את הדלת! את הדלת סגרו, מגפה תבוא עליכם!...

ואולם הקטנים לא שמעו עוד כלום מכל הנעשה בבית מאחריהם. כולם נדחקו יחד על המפתן, מסתופפים זה בצד זה, עומדים נדהמים ונבוכים, מחרישים ומשתאים למראה הרחוב. מגודל המבוכה ותמהון־הנפש לא ידעו אל מה יפנו ואל מה יתנו את לבם תחילה: אם אל פתחי הבתים, הפתוחים כולם לרוחה, אשר משם מתרגש ועולה קול המיה ושאון ודבור בני־אָדם שאינו פוסק, אם אל השלג הנמס והולך, השוטף במרוצה במדרון הגבעה ונופל בהמולה לתוך שלוליות הרחוב, אם אל השדות הרחבים, אשר מאחרי הבתים והגנים, השדות המוצפים במים עד למרחוק, הם והאילנות הבודדים, המציצים פה ושם בצמרותיהם המוקרחות, פושטים ענפים יבשים כלפי מעלה, כקוראים לעזרה מן המצולה, או אל אלפי רצי כסף וזהב, המנצנצים ומבהיקים על־פני שלוליות הרחוב, מרצדים ומשחקים בחליפות־גוונים לנוכח זהרי השמש העליזה?

— הוי־הוי־הוי, כמה רחב הנהר! הנה אנשים שטים שם בסירה, חי נפשי!

— פיק־פיק־פיק! ילדים, הביטו הנה! הנה שני תרנגולים מתנגחים! פיק־פיק־פיק!

— התרנגול האחד תרנגול־הודו הוא! יודע אני — מכנסים לו ברגליו!

— הנה הולך הירשלי הבולבוס, מתגלגל כבולבוס! הירשלי... הופ! נפל הבולבוס, הטיל ביצה, כשם שאני יהודי!

— חה־חה־חה! הירשלי, יפה נפלת? ראו־נא גם ראו את הבולבוס הזה, כשהוא מונח בפישוט ידים ורגלים!

— ערדלים חדשים לו ברגליו...

— הלא הם עשירים הם!

— בולבוס, בולבוס! בוא־נא הנה! הגידה, מה מצאת? פרוטה מצאת?

— בולבוס! לחצאין!...

— הוי־הוי־הוי! הביטו וראו את ערמת השלג, המתגלגלת מעל ההר! הנה עוד ערמה! עוד אחת — שפך!

— ילדים, היודעים אתם מה? הבה נלך אל הגן ונעשה שם אָדם בשלג! עוד רב השלג בגן!

— יחף תלך?

— ומה בכך, אם יחף? — התלהב הגדול שבילדים, ומרוב רגשותיו נטל רשות לעצמו לבדות שקר מלבו: — לפנים, כשהייתם עדיין קטנים כולכם, הייתי אני מחליק תמיד על־פני השלג באמצע הרחוב ברגלים יחפות, כשם שאני יהודי!

— היודעים אתם, ילדים? יש לי עצה: הבה ננעול את מגפיו של אבא!

אך, כפי הנראה, נתקפחה זכותם של הקטנים בחורף הזה ומן השמים עכבו בידם מלעשות אָדם בשלג. כשחזרו בחבורה לתוך הבית, ראו לפניהם חזיון־פלא, שהכה את לב כולם בתמהון: מיכל ישב על אחת המטות, כפוף בראשו ורובו אל הקרקע, טורח ומתלבט בחשכה, גונח ונאנח בכבדות ומושך בכל כחו לרגליו זוג מגפים גדולות ויבשות, שנשתמרו לו מימות הקיץ שעבר. הקטנים שבו ועמדו על מפתן הבית והתחילו לטפל במאורע החדש הזה ולשיח בו.

— הרי הוא הולך להכות באנשי הרחוב.

— ולנפץ חלונות.

— גבור־כח הוא. הכל יראים מפניו...

— האמנם גבור־כח? והלא בפיו אָמר, כי מחר הוא מת...

— כל זה — מפני שרוצה הוא, כי יתנו לו חלב...

— חלב! חלב! צאן־קדשים, מה־ה־ה! — קרא פתאום העזוז והפוחז מכל התעלולים קריאת־סתם, בלא כונה כל־שהיא, מפני שדברי־שטות לא נכנסו הפעם לאָזניו ולא נגעו עד לבו, והחורף כבר חלף־עבר, והנפש ערגה לקריאת־גרון, להתהוללות ולחדות־הרוח.

מיכל נגש עד הפתח בברכים כושלות, כשהוא פוסע ומתנודד כשכור, עמד בחשאי, כצל, מאחרי הילדים, עומד ומציץ אל הרחוב בעינים דלוחות ותוהות, כמוכה־סנורים.

— אָח־אָח־אָח, אל רחום וחנון! הקיץ ממשמש ובא... — נאנח אנחה חשאית, כנאנח לנפשו, והביט

לפניו על השלוליות, הרצות בעקלתון על־פני הרחוב, בחריצי הקרח הנבקע. אנחה זו כאילו נשבה בלבות הקטנים וכבתה בהם בבת־אחת את כל העליזות הנלהבת הקודמת. כולם נשתתקו פתאום, נדחקו יחד ועמדו צפופים, כשיות אלמות ונדחות, מסביב לאביהם המסכן, הגבוה והכפוף, שהזקין בלא עת, הביטו מחרישים ונדכאים אל הרחוב, אל המקום אשר הביט הוא, כאילו רוח־יגון אחד תקף את כולם יחד.

ו.

הרחוב נתחדש כולו, שנה מראהו מן הקצה אל הקצה. נשבו רוחות קלות רעננות, מנפפות ומעוררות לב ובשר. קלחו במרוצה קלוחי מי־אָביב עזים ומהירים באפיקים ובנחלים. הרחוב התרחץ וקרן כולו בשלוליות הקרח, הנמס וזורם והולך תחת השמש. וממעל גבהו השמים מאד — שמים בהירים ורחבים, זרועים פה ושם תלתלי עננים לבנים, קלים ושקופים. מחנות צפרים למיניהם, בעלי־כנף נודדים, מסתובבים במרום האויר, מרחפים ותועים כנדהמים וצורחים בקול. אך קול צריחתם הרחוק נחבא מפני קול המונו של הרחוב, המתרגש ושואן בשפעת חיים חדשים, נמוג ואובד ברחבות האויר.

בתי הרחוב כבר נטהרו מן השלג, והרי הם עומדים, כעולים מן הרחצה, בגגותיהם השחורים והלחים, המטפטפים מכל עבר ופנה. שערי החצרות ופתחי האכסדרות כולם פתוחים לרוחה, כולם שואפים בכל פה את אויר החוץ הצונן והצח. מפנים הבתים, דרך חלונות

ואשנבים פתוחים, נשא קול המולה נרגשת והומה דבור חי וסוער. אנשים ונשים מתרוצצים בחצרות אָנה ואָנה כנפעמים, מוכי אור־שמש ורעננות־החיים. נשמע קול צוחה רמה וצלולה, צוחת גרון בתולה, פולח את אויר הרחוב, נשמע קול הולם פטיש בברזל, קול צלצול עמום ותכוף במכתשת של נחושת. חבר ילדים, תינוקות של בית רבן, הגיחו מאחת הפנות, מהם עוטפים סודרים אדומים לצואריהם, והם רודפים כולם בחרף־נפש ובתרועת גבורי־מלחמה אחרי תרנגול מתפרץ מפני אדוניו, הטס ורץ על־פני הרחוב באלכסון בזקיפת כנפים ובקריאת מרד והתמרמרות. ושם, באמצע הרחוב, עומדים בעלי־הבתים, לבושים כפתנים של מוך, וגורפים במגובות שבידיהם זבל חוצות, הצף במי־מדמנה, מאספים גללי סוס ובהמה, איש איש אל גל־האשפה אשר בחצרו. נשמעה הצלפת שוט באויר ונתגלתה כרכרה קטנה של פריץ עני מפריצי המקום, המתרגשת ובאה בטיסה מהירה ובקשקוש זוגות, — מיד היהודים גורפי הזבל נרתעים לאחוריהם ברגשות דרך־ארץ, זוקפים עין ומביטים אחרי הכרכרה המרקדה, נצבים רגע בלי־נוע והמגובות בידיהם, תמהים וחולמים ומקשיבים לרחש האָביב...

באחת החצרות הסמוכות נתכנסה כנופיה של נשים מסביב לעגלה קטנה מדולדלת. זוהי עגלתו של יונה איש־מוראוואנקה, שהביא בה מעיירתו „שחוטי־חוץ" למכירה, כדרכו בכל יום חמישי בשבת. הנשים הומות ומדברות וקוראות בגרון כולן בבת־אחת. הזריזות והחרוצות שבהן שולחות ידים אל מצע התבן אשר בעגלה ומושכות מתחתו צלעות בשר אָדום, הופכות אותן כנגד השמש, מפשפשות בהן באצבעות, בודקות

בהן למומיהן, טוענות לפני יונה ומתכוונות לקנתרו ולהרעימו בדבריהן. ואולם יונה זה, שיהודי ערום הוא וקר־המזג ומחותל אדרת־כבשים קצרה ועבה ומשומנת, אינו משגיח בטענותיהן של נשים ואינו שם לב אליהן כלל. עומד הוא בתוך הכנופיה בפנים קופאים ודוממים, כפני חרש ואלם, דוחה דחיה קלה לאחר־יד את הנשים הרוגשות בפניו, כאָדם שדוחה גולמי־עץ, העומדים לשטן על דרכו, ומדבר אל אשתו, היושבת על הדוכן מעוטפת מטפחת כבדה, בקול שאנן ובטוח:

— שבה־בייזה, היום קצב והמלאכה מבובה. נסע לדבכנו!

יונה איש־מוראוואנקה חסרון יש בו מטבע ברייתו, שלשונו לקויה ואינה יכולה לבטא את הרי"ש כהלכתה. ועל אפו וחמתו זימן לו הקדוש־ברוך־הוא פרנסה זו של בשר־חוץ, שיהא עסקו תמיד עם נשים ודבורו ברישי"ן.

— שבה־בייזה, הבי דבבים בבובים אני מדבב אליך: היום קצב והמלאכה מבובה. נסע לדבכנו!

חמת הנשים בוערת בהן עד להשחית.

— הא כיצד, רב יונה? זו מה היא? הלא רציחה כזאת לא נשמעה מיום עמוד ארץ על תלה! ארבע־עשרה פרוטה מחיר נבלת עגל!...

— הסחובה שלי, הכסף שלכן! — משיב יונה בקרירות־לב אכזריה, מבלי הבט אל בעלות־דברו. — בעל־כבחכן לא אמכוב לכן את בשבי... ואת, שבה־בייזה, הלא פי הוא המדבב אליך זה פעמים: דפקי בסוס ונלך לדבכנו. היום קצב והמלאכה מבובה!

— מה תאמרו למשלחת־מלאכי־רעים זו ? — מתמרמרות הנשים אל יונה ואשתו. — הלא יקרנים כמותכם לא ראינו גם בסדום !

— בסדום לא באיתן, אבל בעמובה באיתן... — מתלוצץ יונה בפנים קרים ושאננים, שלא להעלות אף בת־צחוק קלה על שפתיו. — אם אנחנו יקבנים, הבי אתם טבחנים ! הוא אשב אמבתי : לעולם ימכוב אדם את קפותו ואל יעשה סחובה עם הנשים ! אתה מדבב אליהן דבבי אמת ויושב : אבבע־עשבה פבוטות הליטבה, והבי הן עונות ואומבות : סדום !... שבה־בייזה, דפקי את הסוס ונשוב למובאוואנקה !

מיכל עדיין עמד על מפתן ביתו הקטן שכור־שמש ונדהם מרעש הרחוב, עומד ותוהה ומביט לפניו בעינים מטורפות, כאדם שהתעוהו רגליו לעולם חדש וזר. בעמידתו זו נאנח לנפשו אנחה חשאית ואמר בלחש :

— בני־אדם קונים בשר לכבוד השבת...

בפתח נתגלתה אשתו הקטנה והכפופה. זו עמדה על המפתן ומצמצה בעיניה הצבות והאדומות כנגד הרחוב. אז יצאה גם זלאטקה והתיצבה מאחרי אמה, מתכווצת ורועדת דומם במעילה הלבן, הקל והדק. הבית נשאר ריק מאחריהם, כולו מואר באור שמש. ערמת הבולבוסים השחורים והטחובים בפנת הבית טבלה בפלגי זוהר. רק קורי־העכביש הקרועים, התלויים בתקרה המפוחמה, נדו לחורף שהלך : חרדו ונעו מפני הרוח, כנוע עלים כמושים אחרונים בענפי אילנות בסופו של סתיו...

ז.

ימים אחדים לפני הפסח זכרו נדיבי־העיר את מיכל ושלחו לו אל ביתו ארגז מלא מצות. אדמת הרחוב כבר יבשה כולה ורוחות פושרות נשאו באויר. הגיעו ימים טובים לעולם, ימי אורה ושמש. דלת הבית היתה פתוחה כל היום, אחוזה ביתד־עץ, שנתקעה לצורך זה בקרקע. הקטנים התפזרו לנפשם על־פני הרחוב, מתרוצצים אָנה ואָנה ברגליהם היחפות, מתגנבים מזמן לזמן לבוא אל הבית, מושכים ולוקחים באין רואים מן המצה אשר בארגז מלוא קומציהם, הוטפים ואוכלים אותה בפנה מוצנעת בחריקת שינים מהירות ונחפזים לרוץ אל חצרות השכנים, לעמוד שם ולראות בבני בעלי־בתים חשובים, כשהם משחקים את משחק האגוזים.

מיכל התהלך בתוך הרחוב בחשאי, מתנהל לאטו ומרחף כצל, הולך וסוקר ותר בכל המקומות, מתעכב בכל עבר ופנה, נאנח כל העת לנפשו, מכונן עיניו למרחוק, אל השדות הטובעים עדיין במים, מציץ ומתבונן אל חצרות השכנים, במקום שהחג כבר התחיל להשרות את שכינתו, במקום שמתיבשים לנגד החמה שלחנות וספסלים מרוחצים, והנשים והבתולות עומדות ומשפשפות ומטהרות את כלי הבית בשקידה רבה, מגעילות את המיחמים ומדיחות במים את הבקבוקים הגדולים והכרסניים.

עולמו של הקדוש־ברוך־הוא נפתח עד אפסים, נתגלה לאורך ולרוחב, ורק במעמקי הלב פרכס בחשאי כאב עמום, כאב טמיר ונעלם, אשר אין לו שם ואין לו תקוה עוד. פעם אחת נזדמן מיכל בדרך־הלוכו לאחד המקומות

הרחוקים מאחרי העיר, למקום פרשת הדרכים, שמשם שבילים צרים ורחבים ונתיבות עקלקלות מתפתלים והולכים למרחק, להכפרים והישובים אשר בסביבה. במקומות אלו עומדים התגרנים הפעוטים, איש ופלסו בידו, עומדים וצופים לעגלות האכרים ולסחורתם, שהללו מובילים לעיר למכירה. כשעבר מיכל בדרכו את הגשר, ראה פתאום את זלאטקה עומדת במעילה הקל בודדה לנפשה, קטנה וכפופה ופניה עצובים, כפני ילד עזוב ונעלב, ידיה נשענות במעקה הגשר ועיניה תלויות לאויר, אל השדות המוצפים עד למרחוק, השוקטים על מי־מנוחות ועל זוהר שמש־האביב. מיכל עבר על־פניה לאטו, כאָדם זר. ורק לאחר שפסע פסיעות אחדות ממנה והלאָה, נתעכב פתאום, הפך את פניו לעומת בתו, איים עליה באצבעו וצעק בקול:

— מופקרת, הביתה לכי! ראי, עוד נכונים לך שפטים מידי על לכתך אחרי בחורים!...

ופנה והלך לדרכו. מאחרי העיר השתרעו גנים עזובים וריקים עם גדרותיהם הגבוהות, ומתוכם הציצו אילנות חשופים, שקצות זלזליהם היבשים כבר נתעגלו והנצו פטמות־סמדר שחורות. גרנות הבהיקו לנוכח קרני השמש בזהב גגות־תבן חדשים. מאחרי הגנים והגרנות נשבה רוח קרה. זרמי־אור שטפו והבריקו מכל אפסים, עורו את העינים, הכו את הלב בתמהון, והדרכים והנתיבות הלבנים, המתעקלים במרחק השדות, בגבעות ובעמקים, שמשו כולם בערבוביה ונדמו כפסי־נייר לבנים מעופפים באויר.

חבורת התגרנים קדמה את פני מיכל מתוך זחיחות־הדעת.

— אָה, מיכל הנדח נתגלה בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא! — קפץ וְאמר אחד מן החבורה. — ברוך הבּא! אך זה אורח הגון! שלום־עליכם, רב מיכל! מהיכן יהודי בא?

זה שקפץ כנגד מיכל היה אחד מפרחי התגרנים, בּחור לבוש אַדרת הצרה, שפניו אדומים ועיניו הקטנות והשוחקות מתרוצצות בּחוריהן. מיכל נדהם מפּניו והבּיט עליו בעינים מבולבּלות. שאר התגרנים נתנו קולם בּצחוק.

— למה אַתם צוחקים עלי? — שאַל מיכל בּקול עמום.

— כלום צוחקים אנחנו עליך? — נתלהב הבּחור האדום לשמע צחוק חבריו. — אַדרבּה, שמחים אנחנו לקראתך! וכי קל הדבר בּעיניך — הנדח בּכבודו ובעצמו נזדמן למקומנו! אך זה אורח חשוב, אך זה אורח הגון! שב־נא, הרי כסא לפניך. ספּר־נא לנו חדשות מהנעשה בּעולם הגדול. מה נשמע שם על התנור? איך עברו עליך הימים והלילות?

הבּחור האדום קרץ לחבריו בּעין אחת ערמומית, והללו ענו שוב בּצחוק. מיכל פּער את פּיו, נתכוון להגיד דבר, אך לשונו דבקה לחכו. הבּחור התבּונן על סביבותיו בּעיניו הקטנות והשוחקות כמנצח, כולו נהנה ומאושר ורוחץ בּעדנים.

— הגידה לי, רב מיכל, וְאל תכחד ממני דבר, הלא אנשים אַחים אנחנו ואין זר בּתוכנו: מה נשמע שם אצלך בּדבר אותו ענין?... כונתי: היש לנו תקוה לשמוח אצלך בּקרוב בּשמחת בּרית־מילה, או מה?

מיכל הביט על החבורה, המתפתלת מתוך רוב צחוק, בעינים קמות. שפתיו יבשו ורעדו רעד משונה. עיניו המבולבלות תעו בפני הצוחקים.

— אחד... אחד מביתי נסתלק בחורף הזה. — התחיל מגמגם בקול נחנק. — אחד... אחד מילדי מת עלי...

תגרן אחד זקן, שזקנו ופאותיו מגודלים פרע וסודר חבוש לו למעלה מאָזניו, קם מן הצד מעל האבן, אשר ישב עליה, משך בכתפיו כלפי בני־החבורה ואָמר להם בנזיפה:

— פי, בחורים! בושת וכלימה! למה התגוללתם על יהודי חולה? מה ראיתם בו ומה מצאתם בו? אָדם חולה מהלך לו, אינו נוגע באיש לרעה...

מיכל נענע בידו לעומת בני־החבורה באין אומר ודברים, ומיד מהר ופנה מהם לעבר השדה, פוסע וגורר את רגליו הכושלות והנחשלות על־פני רגבי־האדמה הטחובים והשחורים. לבו חלש, ומרוב חולשתו עלו דמעות בעיניו, וכל גופו תש ונמשך למטה, כנמשך לצנות על האדמה הלחה. הכאב העמום, הטמיר והנעלם, שהיה מפרכס כל העת בלבו בחשאי, גדל עתה ורחב והגיע עד הנפש. ופתאום פרץ זרם דם אל ראשו וסער את מחו. מיכל הפך את פניו אל עבר התגרנים, קמץ את שני אגרופיו לעומתם וצעק אליהם מתוך השדה בקול־זועה:

— גזלנים! רוצחים! עלוקות! חכו כמעט־קט! דם ישפך בראש כל חוצות! דם י־ש־פך!...

רגעים אחדים עדיין עמד בשדה, מאיים בידים פרושות לאויר וצועק צעקה בלתי־ברורה, כולו נדהם ומבולבל מקול עצמו. רוח חזקה ורעננה נשבה אל פניו והרימה את כנפות קפוטתו. קרני השמש הבריקו מול עיניו.

התוכן

2
1.00

PJ
5053
B38A15
1919